

Opetusministeriö

Ministry of Education

Koulutus

Tiede

KOULUTUS JA TIEDE SUOMESSA

KOULUTUS JA TIEDE SUOMESSA

SISÄLLYS

Suomalaisen koulutus- ja tiedepolitiikan suunnat	4
Koulutuksen kehittämisen erityisalueita	6
Koulutusjärjestelmä	8
Koulutuksen hallinto ja rahoitus	10
Tukea perusopetuksen ja opintojen aikana	14
Opettajankoulutus	18
Esi- ja perusopetus	20
Lukio- ja ammattikoulutus	26
Lukiot	27
Ammattikoulutus	29
Korkeakoulutus	34
Ammattikorkeakoulut	36
Yliopistot	38
Aikuiskoulutus	42
Tiede	48

SUOMALAISEN KOULUTUS- JA TIEDEPOLITIIKAN SUUNNAT

Panostukset osaamiseen, koulutukseen ja sivistykseen ovat parasta tulevaisuuspolitiikkaa. Koulutus on ollut Suomelle menestystekijä - globaalissa maailmassa osaamisen merkitys kasvaa entisestään. Sivistys, osaaminen, innovatiivisuus ja luovuus ratkaisevat.

On myös haasteita, niistä yksi merkittävimmistä on raju ikärakenteen muutos. Väestö ikääntyy samalla, kun nuorisoikaluokat pysyvät verrattain pieninä. Väestörakenteen muutokset aiheuttavat haasteita koulutuspolitiikan ja -palvelujen kehittämiseksi.

Esi- ja perusopetus antavat valmiudet elinikäiselle oppimiselle. Perusopetuksessa panostetaan tulevaisuusvuosina vahvasti laadun kehittämiseen. Tavoitteena on, että kouluissa voidaan keskittyä niiden ydintekävään: opettamiseen ja oppimiseen. Voimavaroja kohdistetaan esimerkiksi oppilaanohjauksen ja erityisopetuksen vahvistamiseen sekä opetusryhmien koon pienentämiseen.

Lukion tehtävää yleissivistävänä ja jatko-opintoihin valmistavana väylänä vahvistetaan turvaamalla laadukas opetus ja opiskelu. Laadukkaan opetuksen kulmakivinä ovat ammattitaitoiset opettajat ja rehtorit sekä monipuolinen opetustarjonta, johon kuuluvat modernit oppimisympäristöt, opetusmenetelmät ja toimivat tilat. Lukioiden opinto-ohjaukseen on kiinnitettävä huomiota, jotta opiskelijat voivat valmistua tavoiteajassa ja siirtyä suoraan jatko-opintoihin.

Ammatillisen koulutuksen työelämäyhteyksiä parannetaan. Työelämän kytkeytminen ammatilliseen

koulutukseen on tärkeää muun muassa opiskelijoiden motivaation ja opetuksen laadun sekä osaamisen työelämävastaavuuden kannalta. Yksi iso haaste on opettajien työelämäosaamisen turvaaminen.

Korkeimman osaamisen vahvistamisessa keskeisessä roolissa ovat korkeakoulut. Koko korkeakoulukenttä on uudistuksen tiellä. Tärkein tavoite on opetuksen ja tutkimuksen laadun kehittäminen, ammattikorkeakoulujen alueellisen vaikuttavuuden ja yliopistojen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vahvistaminen.

Ammattikorkeakoulukentässä on tapahtunut merkittäviä korkeakoulufuusioita, joiden myötä ammattikorkeakouluista on tullut sekä alueellisesti että kansallisesti ja kansainvälisesti entistä vahvempia ja vaikuttavampia kokonaisuuksia. Tärkeänä osana rakenteellista kehittämistä on myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisen työnjaon selkeyttäminen.

Yliopistojen osalta on käynnissä useita merkittäviä uudistushankkeita. Yliopistoista tehdään entistä itsenäisempiä suhteessa valtioon. Niiden taloudellista autonomiaa lisätään mahdollistamalla yliopistoille julkisoikeudellisen oikeushenkilön tai yksityisoikeudellisen säätiön asema. Yliopistolain uudistuksella tavoitellaan ennen kaikkea yliopistojen autonomian vahvistamista sekä mahdollisuuksia huippututkimukseen ja -opetukseen jokaisessa yliopistossa.

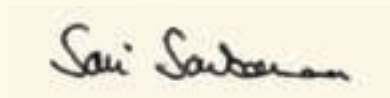
Yliopistojen rakenteellinen kehittäminen jatkuu samaan aikaan yliopistolain uudistuksen kanssa. Yli-

opistojen rakenteellisen kehittämisen kärkihankkeena on pääkaupunkiseudulle syntyvä Aalto-yliopisto, jossa yhdistyvät Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu. Muut kärkihankkeet ovat Itä-Suomen yliopisto, joka muodostuu Joensuun ja Kuopion yliopistoista ja Turun uusi yliopisto, jossa yhdistyvät Turun kauppakorkeakoulu ja Turun yliopisto.

Uudistuksen keskeinen tavoite on kristallin kirkas: haluamme, että jokainen suomalainen yliopisto on entistä parempi paikka opiskella, opettaa ja tutkia. Tavoitteena on, että suomalaiset yliopistot tuottavat suomalaisten yritysten tarvitsemää tietoa eikä tuota tietoa tarvitse hakea ulkomailta.

Aikuiskoulutuksen osalta uudistukset kohdistuvat ammatillisesti suuntautuneeseen aikuiskoulutukseen, jonka hallinto, rahoitus ja ohjaus uudistetaan. Aikuiskoulutusjärjestelmän tulee olla sekä riittävän joustava että nopealiikkeinen, jotta sillä voidaan helpottaa työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia ja mahdollistaa eri lähtökohdista olevien tasapuoliset mahdollisuudet ylläpitää osaamistaan.

Tieteen perusrahoitukseen ja voimavaroihin kiinnitetään huomiota. Tiedepolitiikassa on asetettu tavoitteeksi nostaa T&K-rahoituksen osuus neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta. Lisäksi panostetaan voimavarojen parempaan käyttöön ja kehitetään tutkimuksen infrastruktuureja.

Sari Sarkomaa
Opetusministeri

KOULUTUKSEN KEHITTÄMISEN ERITYISALUEITA

Korkea sivistystaso sekä laadukas ja maksuton koulutus ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Kaikille turvataan asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen.

Tavoitteena on väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen siten, että koulutustaso lähestyy maailman kärkeä. Hallituksen erityisenä painopisteenä ovat:

Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu.

Erityishuomiota kiinnitetään perusopetuksen ja korkeakoulutuksen sekä tutkimuksen laadun kehittämiseen.

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen.

Koulutuksesta valmistumista pyritään nopeuttamaan, koulutuksen työelämävastaavuutta parantamaan ja ilman ammatillista koulutusta jäävien osuutta vähentämään. Lisäksi toteutetaan ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus ja kehitetään ennakointia.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kehittäminen.

Lähtökohtana on duaalimalli, joka perustuu toisistaan poikkeaviin tutkintoihin ja tehtäviin. Tavoitteena on kansainvälisen huippuosaamisen lisääminen sekä vahvemmat ja vaikuttavammat korkeakouluyksiköt. Yliopistojen rakenteita kehitetään ja taloudellista ja hallinnollista autonomiaa vahvistetaan.

Hallitus turvaa taloudelliset ja rakenteelliset edellytykset tehdä laadukasta, monialaista perus- ja so-

veltavaa tutkimusta ja vahvistaa talouden innovaatiokapasiteettia strategisilla osaamispanostuksilla. Luodaan strategisten huippuosaamisen keskittymiä.

Opetushenkilöstön saatavuuden varmistaminen.

Huolehditaan opettajankoulutuksen riittävydestä, parannetaan opettajien mahdollisuuksia jatkuvaan osaamisen kehittämiseen sekä parannetaan opettajien työolosuhteita.

Ympäristökasvatus, yrittäjyyskasvatus ja verkko-opetus on hallitusohjelmassa asetettu erityisalueiksi, joihin panostetaan kaikilla koulutusasteilla. Tavoitteena on edistää luovuutta, erilaista lahjakkuutta ja innovatiivisuutta.

Yrittäjyyskasvatusta monipuolistetaan ja laajennetaan koulutuksen ja työelämän yhteyden tiivistämiseksi ja yrittäjyyden edistämiseksi. Aloitteellisuus ja yritteliäisyys lisäävät opiskelijoiden menestymistä yhteiskunnassa, jatko-opinnoissa ja työelämässä.

Verkko-opetusta kehitetään ja oppilaitosten tietoyhteiskuntahankkeita tuetaan. Tavoitteena on, että kaikilla kansalaisilla olisi tasa-arvoiset mahdollisuudet toimia tietoon perustuvassa yhteiskunnassa. Perusopetuksessa oppilaat saavat tieto- ja viestintätekniikan perustaidot, toisella asteella taitoja syvennetään ja korkeasteella tuotetaan alan ammattilaisia ja tutkijoita. Aikuiskoulutuksessa verkko-opetus parantaa koulutuksen alueellista saavutettavuutta.

KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

Suomalainen koulutusjärjestelmä jakaantuu kolmeen osaan: perusopetukseen, toisen asteen koulutukseen ja korkea-asteen koulutukseen. Esiopetusta annetaan lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Kaikille yhteinen yleissivistävä perusopetus kestää yhdeksän vuotta. Toisen asteen koulutukseen kuuluvat ammattikoulutus ja yleissivistävä lukiokoulutus. Korkea-asteen koulutusta annetaan korkeakouluissa ja yliopistoissa.

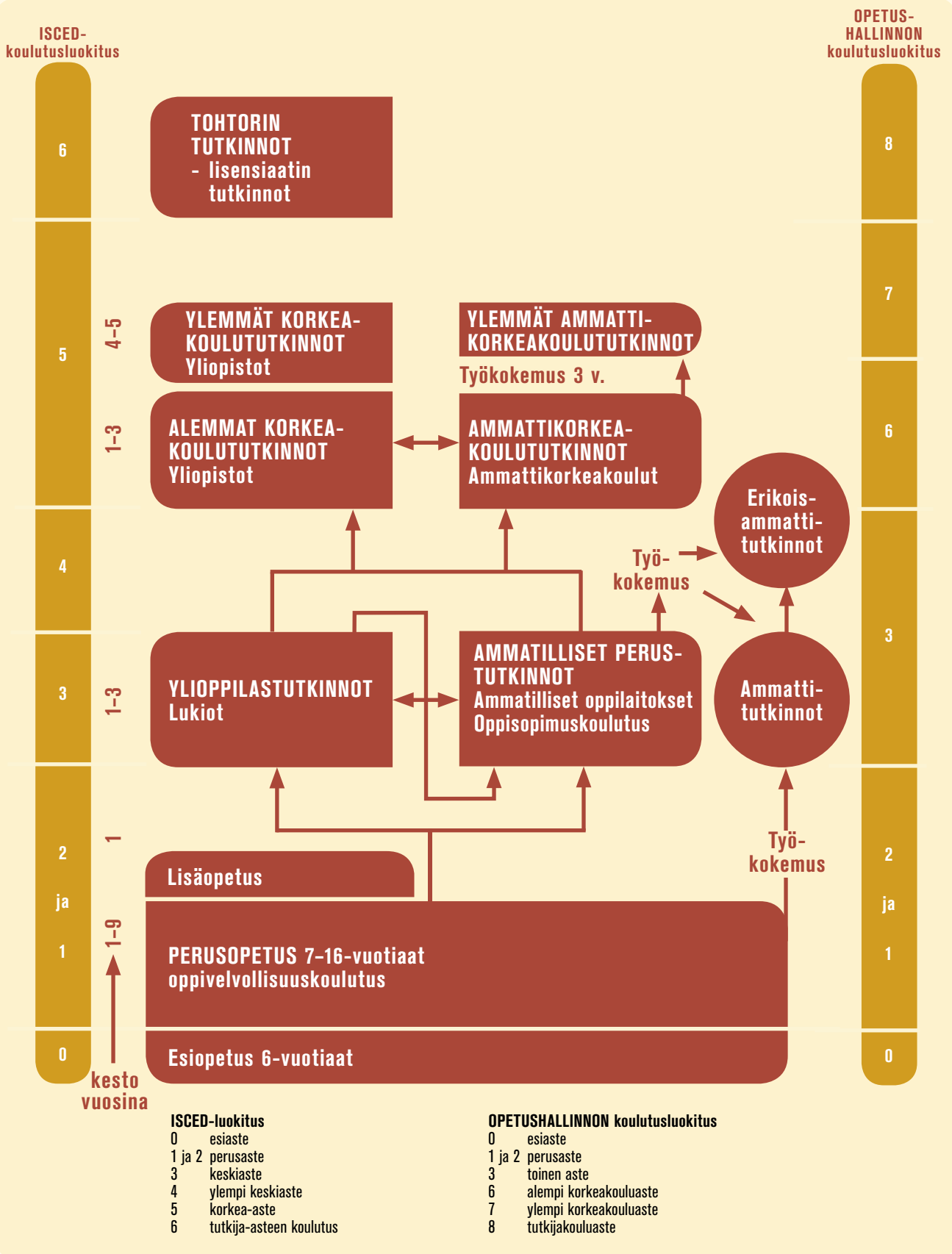
Aikuiskoulutusta on tarjolla kaikilla koulutustasoilla. Tutkintojen ja tarjonnan kehittämällä edistetään eri tavoin hankitun osaamisen tunnustamista sekä lisätään työelämän ja aikuisväestön tarpeisiin

soveltuvia koulutusjärjestelyjä. Tämän lisäksi vapaa sivistystyö tarjoaa aikuisväestölle runsaasti mahdollisuuksia harrastustavoitteiseen sekä osaamista ja yhteiskunnallista osallistumista kehittävään opiskeluun.

Esiopetus, perusopetus ja toisen asteen koulutus yhdessä varhaiskasvatuksen ja aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa muodostavat lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tukevan oppimispolun. Esi- ja perusopetus antavat valmiudet elinikäiseen oppimiseen.

Opiskelijoiden siirtyminen koulutusasteelta toiselle on turvattu lainsäädännöllä. Lukio- ja ammattikoulutus tuottavat saman jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin.

SUOMEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

KOULUTUKSEN HALLINTO JA RAHOITUS

Opetustoimen lainsäädännöstä ja koulutuspolitiikan yleisperiaatteista päättää eduskunta. Valtioneuvosto ja opetusministeriö sen osana vastaavat koulutuspolitiikan suunnittelusta ja toimeenpanosta.

Opetusministeriö on Suomen korkein opetusviranomaisena, joka vastaa eduskunnan ja valtioneuvoston linjaaman koulutuspolitiikan toimeenpanosta. Opetusministeriön tehtävänä on valmistella muun muassa koulutusta koskeva lainsäädäntö sekä sitä koskevat valtion talousarvioesitykset ja valtioneuvoston päätökset. Lähes kaikki julkisin varoin tuettu koulutus on opetusministeriön alaista tai sen valvomaa.

Peruskoulujen sekä lukion ja ammattikoulutuksen osalta keskeinen toimija on Opetushallitus. Opetushallitus vahvistaa opetussuunnitelmien ja tutkintojen valtakunnalliset perusteet ja oppilasarviointia koskevat määräykset.

Valtion aluehallinnon viisi lääninhallitusta käsittelevät myös koulutusasioita, erityisesti koulutuksen seurantaan ja oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä. Lisäksi lääninhallitukset antavat informaatio-ohjausta alueen kouluille ja kunnille sekä tekevät peruspalvelujen arviointia. Valtion aluehallinto uudistetaan vuoden 2010 mennessä. Uudistuksessa lääninhallitusten sivistysosastojen tehtävät jakautuvat uusien aluehallintoviranomaisten hoidettavaksi.

Kuntien tehtävänä on huolehtia esi- ja perusopetuksen järjestämisestä. Ne toimivat myös toisen asteen koulutuksen järjestäjinä. Kunnilla on perustulossa turvattu itsehallinto ja niiden tehtävistä ja velvollisuuksista säädetään lailla. Koulutuspalvelujen organisoiminen ja järjestämistapa on suurelta osin paikallistason vastuulla. Koulutuksen järjestäjät ja ylläpitäjät päättävät opetuksen käytännön järjestelyistä kuten opettajien valinnasta.

Koulutuksen erityistehtäviä varten on perustettu itsenäisiä asiantuntijaelimiä. Ylioppilastutkintolautakunta vastaa ylioppilastutkinnon johtamisesta, koetehtävien laatimisesta ja niiden arvioinnista. Ammattikoulutuksen ja ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen asiantuntijaeliminä toimivat koulutusala-kohtaiset toimikunnat ja koulutuksen yhteistyöneuvottelukunta. Lisäksi koulutuksen arviointia varten on erilliset arviointielimet. Aikuiskoulutusta koskevissa kysymyksissä asiantuntijaelimenä toimii valtioneuvoston kolmeksi vuodeksi kerrallaan asettama aikuiskoulutusneuvosto.

Koulutuksen kansainvälistymistä edistää opetusministeriön alainen Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO. CIMO koordinoi ja toteuttaa apuraha- ja henkilövaihto-ohjelmia ja vastaa lähes kaikkien Euroopan unionin koulutus-, kulttuuri- ja nuoriso-ohjelmien kansallisesta toimeenpanosta.

Ohjaus

Opetusministeriö ohjaa koulutuspolitiikan toteuttamista koko koulutusjärjestelmän osalta eräitä muiden ministeriöiden ohjaukseen kuuluvia koulutusaloja lukuun ottamatta. Opetusministeriön ohjausvälineinä ovat lähinnä normi-, rahoitus- ja informaatio-ohjaus sekä järjestämislupapolitiikka. Ohjauksella tarkoitetaan kaikkia niitä mekanismeja, joilla koulutustoimintaa säädellään ja tavoitteita toteutetaan.

Normiohjaus käsittää lait, asetukset, opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet sekä muut normit. Rahoitusohjauksen instrumentteja ovat valtionosuudet ja tulosohtaus, ja lisäksi hallinnolla on käytössä informaatio-ohjaus. Ohjausjärjestelmässä on viime vuosina korostunut myös koulutuksen arvioinnin merkitys.

Yleissivistävää koulutusta ohjaavat ensisijaisesti perusopetuslaki ja -asetus, lukiolaki ja -asetus sekä taiteen perusopetuksesta annettu laki ja asetus. Lainsäädännön ohella keskeisiä normiohjauksen välineitä ovat valtioneuvoston päätökset koulutuksen tavoitteista ja tuntijaosta sekä opetussuunnitelmien perusteet.

Ammatillisen koulutuksen ohjaus pohjautuu ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja asetukseen. Lainsäädännöllisen ohjauksen lisäksi keskeisiä ammatillisen koulutuksen ohjausmekanismeja ovat opetusministeriön myöntämät ammatillisen koulutuksen järjestämisluvat, valtioneuvoston ja opetusministeriön päätökset koulutuksen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista sekä opetussuunnitelmien perusteet.

Korkeakoulujen keskeisin ohjauksen väline on tavoite- ja tulosohtaus. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot sopivat opetusministeriön kanssa siitä, kuinka korkeakoulupolitiikan tavoitteita käytännössä edistetään. Ammattikorkeakoulujen tavoitesopimuksissa ja yliopistojen tulossopimuksissa asetetaan sekä yksittäisille korkeakouluille että koko koulutussektorille tavoitteita kolmivuotisille sopimuskausille.

Aikuiskoulutuksen säädösohjauksen perustan muodostavat ammatillisesta aikuiskoulutuksesta ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettu

lainsäädäntö sekä vapaasta sivistystyöstä annettu laki ja asetus. Vapaassa sivistystyössä opetusministeriön ohjaus toteutuu lähinnä myönnettäessä vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitämislupia sekä rahoitusohjauksena. Lisäksi vapaassa sivistystyössä on otettu kokeiluna käyttöön informaatio-ohjaus. Ammatillisen aikuiskoulutuksen ohjaus tapahtuu ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvilla. Korkeakoulujen aikuiskoulutuksen ohjaus tapahtuu osana tavoite- ja tulossopimuksia.

Rahoitus

Opetusministeriö rahoittaa yleissivistävää koulutusta, ammatillista perus- ja lisäkoulutusta, ammattikorkeakouluopetusta ja ammattikorkeakoulujen T&K-toimintaa, yliopisto-opetusta ja -tutkimusta, ammatillista lisäkoulutusta ja vapaata sivistystyötä sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Valtio myöntää rahoitusta lakisääteisinä valtionosuuksina ja harkinnanvaraisina avustuksina käyttökustannuksiin ja perustamishankkeisiin kunnille ja muille koulutuksen järjestäjille. Kunnille valtionrahoitus on kohdentamatonta rahaa, jonka käytöstä kunnat päättävät itse. Valtionosuuden lasketaan kattavan 45 prosenttia käyttökustannuksista. Rahoitus perustuu oppilasmääriin ja muihin toiminnan laajuutta kuvaavien suoritteiden määriin sekä vuosittain etukäteen päätettyihin laskennallisiin yksikköhintoihin. Osa korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen rahoituksesta jaetaan tuloksellisuuden perusteella. Ammatillisen lisäkoulutuksen ja vapaan sivistystyön rahoituksessa ei ole lakisääteistä kuntaosuutta, mistä syystä asiakkailta perittävillä maksuilla on tärkeä rooli kustannusten hoidossa.

Vuoden 2010 alusta alkaen esi- ja perusopetuksen valtion rahoitus yhdistetään sosiaali- ja terveystieteisiin sekä eräisiin muihin menoihin maksettavaan valtion rahaan. Yhdistetyt määrärahat maksetaan kokonaisuutena kunnille.

Kunnat huolehtivat lähes kokonaan esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestämisestä. Ammatillikoulutuksen järjestäjistä noin puolet on kuntia

tai kuntayhtymiä. Myös rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt voivat toimia koulutuksen järjestäjinä.

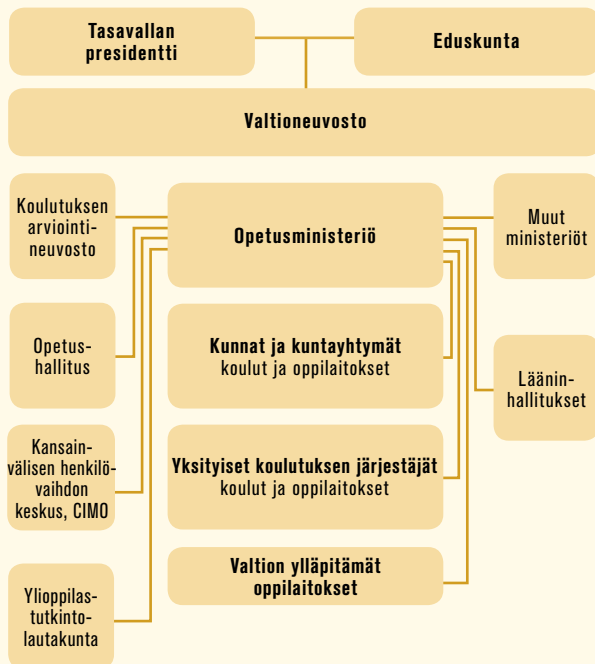
Arviointi

Koulutuksen järjestäjillä on lakisääteinen velvollisuus arvioida omaa toimintaansa ja osallistua ulkopuoliseen arviointiin. Koulutuksen arvioinnilla kerätään tietoja koulutuspoliittisen päätöksenteon tueksi sekä informaatio- ja tulosohjauksen taustaksi. Arvioinnilla pyritään koulutuksen, tutkimuksen ja muun toiminnan laadun jatkuvaan kehittämiseen. Koulutukseen liittyviä arviointeja tehdään paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Lisäksi Suomi osallistuu kansainvälisiin arviointeihin.

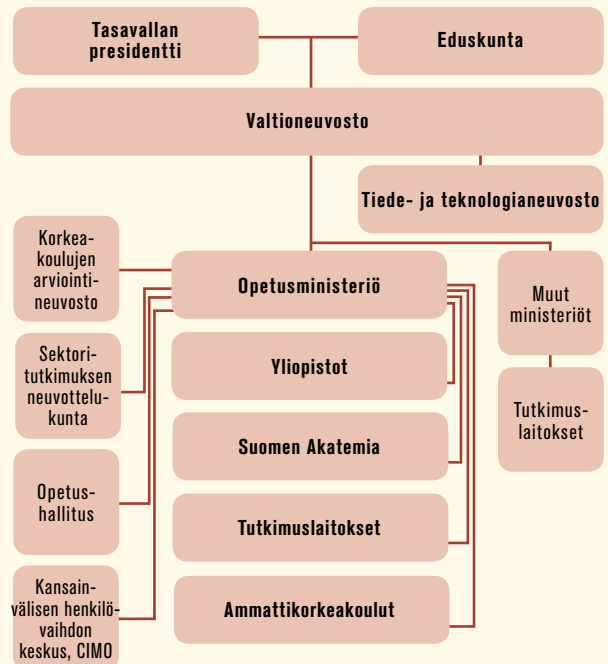
Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen arviointitehtävistä huolehtii korkeakoulujen arviointineuvosto, joka toimii opetusministeriön yhteydessä. Arviointineuvosto on riippumaton asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on avustaa korkeakouluja ja opetusministeriötä korkeakoulujen arvioinneissa.

Yleissivistävän, ammatillisen ja aikuiskoulutuksen arvioinnin asiantuntijaelimenä toimii koulutuksen arviointineuvosto, joka toimii asiantuntijaverkostona. Riippumattoman arviointineuvoston tehtävänä on arvioida koulutusta ja oppimista, kehittää arviointia ja edistää arviointitutkimusta. Arviointi tukee opetusministeriötä, koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia.

Perusasteen ja toisen asteen koulutuksen hallinto

Korkeakoululaitoksen ja tutkimuksen hallinto

Julkiset koulutusmenot (2006 ennakkotieto)

	2002	2003	2004	2005	2006
Julkiset koulutusmenot, milj. euroa	8 934	9 359	9 776	10 042	10311
BKT-osuus	6,2 %	6,4 %	6,4 %	6,4 %	6,2 %

Lähde: Tilastokeskus

Koulutus- ja tutkimusmenojen kehitys valtion talousarviossa 2004–2008 (miljoonaa euroa)

	2004	2005	2006	2007	2008
Yliopistokoulutus ja -tutkimus	1 291	1 315	1 353	1 401	1 485
Ammattikorkeakouluopetus	335	354	365	368	379
Vleissivistävä koulutus	1 800	1 900	1 970	1 942	2 087
Ammatillinen koulutus	558	576	639	663	600 ¹
Ammatillinen lisäkoulutus ja vapaa sivistystyö	305	320	331	340	459 ¹
Tiede	239	240	258	270	284
Opintotuki	740	750	777	773	836
YHTEENSÄ	5 268	5 455	5 693	5 757	6 130

¹ Vuodesta 2008 alkaen oppisopimuskoulutus on siirretty ammatillisen koulutuksen luvusta ammatillisen lisäkoulutuksen ja vapaan sivistystyön lukuun.

TUKEA PERUSOPETUKSEN JA OPINTOJEN AIKANA

Suomessa perusopetuksen jälkeiset jatko-opinnot taataan koko ikäluokalle. Tavoitteena on parantaa yksilöiden elämänuraa ja -laatua, ehkäistä syrjäytymistä sekä turvata yhteiskunnan ja työelämän toimintakyky. Kaikki saavat yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen taloudellisesta tilanteestaan riippumatta.

Opintotuki ja muut opintososiaaliset etuudet vaikuttavat olennaisesti opiskelun sujuvuuteen ja opintoaikoihin. Taloudellinen ja sosiaalinen turva mahdollistavat täysipäiväisen ja suunnitelmallisen opiskelun sekä lyhentää opintoaikoja. Tavoitteena on, että opintotuki lisää opiskelijoiden välistä tasa-arvoa sekä edistää tehokasta tutkinnon suorittamista. Opintotukea kehitetään koulutuspoliittisten tavoitteiden pohjalta.

Oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia seurataan kouluissa. Perusopetuksen oppilailla ja toisen asteen opiskelijoilla on oikeus saada maksutta oppilashuolto, joka sisältää kouluterveydenhuollon sekä muuta moniammatillista lapsen ja nuoren kasvun tukea.

Perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa olevilla on oikeus päivittäiseen maksuttomaan ateriaan, ja korkeakouluopiskelijat saavat ateriatukea. Perusopetuksen oppilaalla on oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen tietyin edellytyksin. Myös lukiossa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa on mahdollista saada tukea päivittäisiin koulumatkoihin.

Opetus on maksutonta kaikissa julkisissa oppilaitoksissa ja kaikilla koulutusasteilla. Oppikirjat ovat maksullisia toisen asteen oppilaitoksissa ja korkea-asteella.

Opintotukea päätoimisiin opintoihin

Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintotukea myön-

netään lukio-opintoihin, ammatilliseen peruskoulutukseen ja korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Opintotuen saaminen edellyttää päätoimista opiskelua, opinnoissa edistymistä ja taloudellisen tuen tarvetta. Tuen saamiseen vaikuttavat korkeakouluopiskelijoilla omat tulot ja toisen asteen alle 20-vuotiailla opiskelijoilla myös vanhempien tulot.

Tuki määräytyy opiskelijan iän, asumismuodon, koulutusasteen sekä tulojen perusteella tehtävän tarveharkinnan perusteella. Myös ulkomailla harjoitettaviin opintoihin voi saada opintotukea, jos opinnot vastaavat Suomessa tuettavia opintoja.

Opintolainalle myönnetään valtiontakaus, jonka määrä on enintään 300 euroa/kk. Valtion takaamalla opintolainalle ei tarvita muita vakuuksia. Lainan korosta ja muista ehdoista sopivat pankki ja opiskelija. Yleensä lainan takaisinmaksuaika on kaksi kertaa lainanottoaika. Lukuvuonna 2005–2006 tai sen jälkeen korkeakouluopintonsa aloittanut saa vähentää osan opintolainojensa lyhennyksistä verotuksessa, jos hän suorittaa tutkinnon määräajassa ja hänellä on opintolainaa yli 2 500 euroa.

Aikuiskoulutustukea työelämästä siirtyville

Työelämästä päätoimisia opintoja harjoittamaan lähteille ensisijainen tukimuoto on aikuiskoulutustuki, joka perustuu opintoja edeltävään tulotasoon. Aikuiskoulutustuen tarkoituksena on ylläpitää opiskelijan kohtuullista toimeentuloa. Aikuiskoulutustukea saavalle voidaan lisäksi myöntää opintolainan valtiontakaus. Aikuisopiskelija voi saada päätoimisten opintojensa ajalle myös opintotukea, jos hän ei ole oikeutettu aikuiskoulutustukeen.

Omaehtoista opiskelua voi harjoittaa työntekijän ja työnantajan sopimukseen perustuvalla vuorotteluvapaalla, jonka aikana voi saada vuorottelukorvausta. Korvaus on 70–80 % henkilön työttömyysturvasta. Omaehtoiseen koulutukseen hakeutuville työttömille myönnetään koulutuspäivärahaa.

Opintotukimenot 2006 ja 2007 (milj. euroa)

	2006	2007
Opintoraha	416	402
Asumislisä	251	243
Opintolainojen valtiontakaus ja korkotuki	28	31
Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki	21	24
Avustus vuokratukustusten korvaamiseen	4	4
Koulumatkatuki	31	32
YHTEENSÄ	751	736

Lähde: Kansaneläkelaitos

Opintotuen saajat koulutusasteittain

	2004	2005	2006	2007
Lukiot	29 355 (24%)	27 382 (23%)	25 787 (23%)	27 354 (24%)
Ammatilliset oppilaitokset	98 764 (75%)	96 775 (73%)	95 421 (70%)	97 203 (71%)
Ammattikorkeakoulut	97 894 (83%)	97 043 (82%)	95 399 (82%)	93 348 (79%)
Yliopistot	96 604 (61%)	96 737 (60%)	95 674 (60%)	94 139 (59%)

Lähde: Kansaneläkelaitos

Opintotuki 1.8.2008 alkaen (€)

	€
Korkeakouluopiskelijat	
vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat	55
vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet	122
muualla asuvat, alle 18-vuotiaat	145
muualla asuvat, 18 vuotta täyttäneet	298
Muissa oppilaitoksissa opiskelevat	
vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat	38
vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet	80
muualla asuvat, alle 18-vuotiaat	100
muualla asuvat, 18 vuotta täyttäneet	246

Lähde: opetusministeriö

OPETTAJANKOULUTUS

Suomalaiset arvostavat opettajan ammattia, ja opettajankoulutukseen voidaan ottaa vuosittain vain pieni määrä koulutukseen hakeutuneista. Opettajat saavat koulutuksensa yliopistoissa ja suorittavat ylemmän korkeakoulututkinnon. Opettajankoulutusta annetaan 11 yliopistossa, joista yksi on ruotsinkielinen. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet itsenäiseen toimintaan opettajana, ohjaajana ja kasvattajana.

Perusopetuksen luokanopettaja opettaa kaikkia aineita 1.–6. luokilla. Hän voi toimia myös esiopetuksessa ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajana. Luokanopettaja suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon kasvatustieteellinen aine pääaineenaan. Tutkinnon laajuus on 300 opintopistettä. Luokanopettaja voi myös hankkia kelpoisuuden aineenopetukseen.

Perusopetuksen 7.–9. luokkien aineenopettajan, lukion opettajan tai ammatillisen koulutuksen yhteisten opintojen opettajan sekä aikuiskoulutuksen opettajan perustutkinto on ylempi korkeakoulututkinto. Tutkinnon laajuus on 300–350 opintopistettä. Aineenopettajan tutkintoon sisältyvät pää- ja sivuaineopintojen ohella vähintään 60 opintopisteen laajuiset pedagogiset opinnot, joihin kuuluu ohjattua harjoittelua.

Tämän lisäksi yliopistot järjestävät erityisopettaja- ja opinto-ohjaajakoulutusta. Erityisopettajia työskentelee sekä perusopetuksessa että ammatillisessa koulutuksessa. Opinto-ohjaajat työskentelevät perusopetuksen 7.–9. luokilla, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa.

Ammatillinen opettajankoulutus

Ammatillista opettajankoulutusta järjestetään viidessä ammatillisessa opettajakorkeakoulussa, jotka toimivat ammattikorkeakoulujen yhteydessä. Amatilliset opettajakorkeakoulut antavat pedagogista koulutusta

ammattipistojen, ammattikorkeakoulujen ja aikuiskoulutuksen opettajiksi pätevyilyville. Ruotsinkielinen ammatillinen opettajankoulutus annetaan ruotsinkielisessä yliopistossa, Åbo Akademiassa.

Koulutuksen laajuus on 60 opintopistettä ja se sisältää kasvatustieteellisiä opintoja, ammattipedagogisia opintoja ja opetusharjoittelua. Amatillisen opettajankoulutuksen tavoitteena on antaa tiedot ja taidot erilaisten opiskelijoiden ohjaamiseen sekä valmiudet kehittää opetusalaansa ottaen huomioon työelämän ja ammattien kehittymisen.

Täydennyskoulutus päivittää osaamista

Työelämään siirryttyään opettajille tarjotaan mahdollisuus ammattiosaamisensa jatkuvaan päivittämiseen. Täydennyskoulutuksen tehtävänä on ajantasaistaa opettajien pedagogista osaamista. Täydennyskoulutuksen on todettu vaikuttavan opettajien työssä jaksamiseen.

Opettajien täydennyskoulutuksen järjestäminen on työnantajan eli kuntien vastuulla. Kunnat on veloitettu järjestämään opettajille täydennyskoulutusta vähintään kolme päivää vuodessa. Koulutus on opettajille ilmaista. He saavat koulutuspäiviltä täyden palkan. Myös valtio järjestää täydennyskoulutusta. Tällä varmistetaan opetustoimen henkilöstön mahdollisuudet osallistua omaa ammattitaitoa ylläpitäviin ja laajentaviin täydennyskoulutusohjelmiin säännöllisesti työnantajan taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Valtion rahoittama täydennyskoulutuksella tuetaan koulutuspoliittisten uudistusten toimeenpanoa sekä varmistetaan koko opetushenkilöstön kattava osallistuminen ammatillista osaamista parantavaan koulutukseen. Valtiorahoitteiseen koulutukseen osallistuu vuosittain noin 22 000 henkilöä, mikä on noin viidennes opetushenkilökunnan kokonaismäärästä.

ESI- JA PERUSOPETUS

Esi- ja perusopetuksessa luodaan pohja elinikäiselle oppimiselle. Esiopetus edistää lasten suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisvalmiuksia yhdenvertaisesti koko maassa. Se kehittää lasten sosiaalisia ja eettisiä valmiuksia, suullista ilmaisua, kielen havainnointia sekä kirjallisuuteen ja matematiikkaan liittyviä valmiuksia.

Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä varustaa heidät tarpeellisin tiedoin ja taidoin. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä lisätä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana. Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä koulutuksellinen yhdenvertaisuus koko maan alueella.

Perusopetuksen keskeiset kehittämiskohteet ovat koulutuksen laadun kehittäminen, ryhmäkokojen pienentäminen sekä tuki- ja erityisopetuksen, opinto-ohjauksen ja oppilashuollon vahvistaminen ja koulujen kerhotoimintaan panostaminen. Vanhempien ja koulun yhteistyötä edistetään.

Suomessa vakituisesti asuvilla lapsilla on lakiin perustuva velvollisuus suorittaa perusopetuksen oppimäärä. Oppivelvollisuuden voi suorittaa osallistumalla perusopetukseen tai hankkimalla muulla tavoin perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Lähes kaikki lapset (99,8 %) suorittavat perusopetuksen oppimäärän. Oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna lapsilla on oikeus osallistua esiopetukseen.

Esiopetukseen osallistuminen vapaaehtoista

Kunnilla on velvollisuus järjestää esiopetusta ja siihen osallistuminen on lapsille vapaaehtoista. Miltei kaikki lapset osallistuvat pääsääntöisesti kuusivuotiaana

aloitettavaan esiopetukseen. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lasten oppimisedellytyksiä osana varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatus rakentuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Esiopetuksessa käytettävät työtavat – leikki, liikunnallinen toiminta, ongelmanratkaisu ja konkreettiset kokeilut – tukevat lapsen kasvua ja kehitystä monipuolisesti. Lasten esiopetuspäivän pituus on keskimäärin neljä tuntia.

Perusopetusta koko ikäluokalle

Suomalainen lapsi aloittaa koulutiensä 7-vuotiaana peruskoulussa. Perusopetus on maksutonta yleisivistävää koulutusta koko ikäluokalle ja sen yhdeksän luokka-astetta ovat kaikille yhteiset. Peruskoulun oppimäärän suoritettuaan oppilas on suorittanut oppivelvollisuutensa. Peruskoulusta ei saa tutkintoa, mutta se antaa kelpoisuuden kaikkeen toisen asteen lukio- ja ammattikoulutukseen.

Lukuvuodessa on 190 koulupäivää. Lukuvuosi alkaa elokuun puolivälissä ja päättyy kesäkuun alussa. Kesäloma kestää yli kaksi kuukautta.

Perusopetuksen kahdella ensimmäisellä vuosiluokalla oppilaan työpäivään saa kuulua enintään viisi oppituntia ja muina vuosina sekä lisäopetuksessa enintään seitsemän oppituntia. Perusopetusta annetaan oppilaalle ikäluokasta riippuen 19–30 tuntia viikossa.

Valtioneuvosto päättää perusopetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä opetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden välillä. Opetushallitus laatii valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet, joihin pohjautuen laaditaan kunta- ja/tai koulukohtaiset opetussuunnitelmat.

Koulun opetuskieli on joko suomi tai ruotsi, ja opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuuksia seurata opetusta. Saamelaiden kotiseutualueella asuvien

Perusopetuksen oppiaineet

- Äidinkieli ja kirjallisuus
- A-kieli
- B-kieli
- Matematiikka
- Ympäristöoppi
- Biologia ja maantieto
- Fysiikka ja kemia
- Terveystieto
- Uskonto/Elämäkatsomustieto
- Historia ja yhteiskuntaoppi
- Musiikki
- Kuvataide
- Käsityö
- Liikunta
- Kotitalous
- Oppilaanohjaus
- Valinnaiset aineet

saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Kuulovammaisille on tarvittaessa annettava opetusta myös viittomakielellä.

Erityis- ja lisäopetus tukevat oppilasta

Erityisopetus on tarkoitettu oppilaalle, jolle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai muun syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten. Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä tai erityisluokalla.

Oppilaat ja peruskoulut

	2003	2004	2005	2006	2007
Esiopetus					
– oppilasmäärä	59,850	58,400	57,940	57,930	57,510
Perusopetus					
– uudet oppilaat	61,300	59,830	57,550	58,000	57,650
– päättötodistuksen saaneet	60,830	63,830	63,760	66,000	65,570
– oppilasmäärä	583,130	581,080	578,110	568,720	560,610
Peruskoulujen lukumäärä	3,808	3,720	3,579	3,393	3,263

Lähde: opetusministeriö

Vamman tai sairauden vuoksi voidaan myös pidentää oppivelvollisuusaikaa. Silloin oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta ja kestää 11 vuotta.

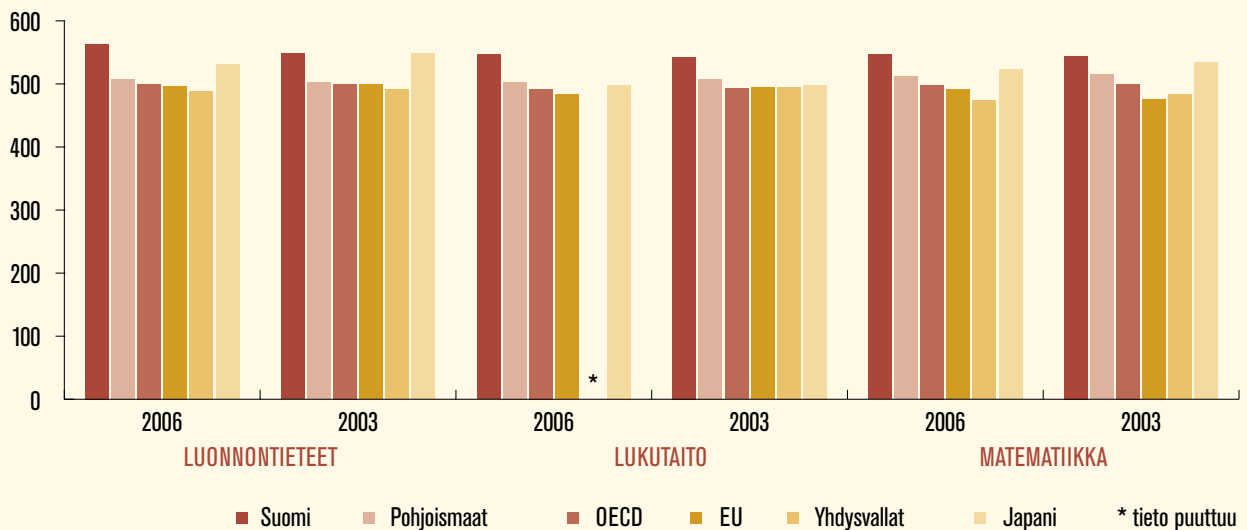
Perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille voidaan tarjota vuoden kestävä lisäopetusta. Sen tavoitteena on saada nuori jatkamaan toisen asteen koulutuksessa.

Aamu- ja iltapäivätoiminta ja taiteen perusopetus edistävät eettistä kasvua

Oppituntien ulkopuolella kunnat järjestävät vapaaehtoista aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka on suunnattu peruskoulun 1. ja 2. vuosiluokan sekä erityisopetuksen oppilaille. Aamu- ja iltapäivätoiminta tukee kodin ja koulun kasvatusyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua, edistää lasten hyvinvointia ja tarjoaa monipuolista ohjattua toimintaa.

Aamu- ja iltapäivätoimintana voidaan järjestää myös taiteen perusopetusta, joka on koulun ulkopuolista ensisijaisesti lapsille ja nuorille suunnattua taidekasvatusta. Taiteen perusopetus etenee tavoitteellisesti tasolta toiselle. Se antaa oppilaille valmiuksia ilmaista itseään ja mahdollisuuden hakeutua alan ammatilliseen koulutukseen sekä ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoihin. Opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt on määritelty Opetushallituksen yhdeksälle

Suorituspisteiden keskiarvot PISA 2003 ja 2006 -arvioinneissa

taiteenalalle vahvistamissa opetussuunnitelman perusteissa. Valtionosuudella tuettuun oppilaitosverkkoon kuuluu 88 musiikkioppilaitosta ja 23 muiden taiteenalojen oppilaitosta. Sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta että taiteen perusopetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

Menestystä kansainvälisissä koulutusvertailuissa

Suomi on menestynyt kansainvälisissä koulutusvertailuissa kuten OECD:n PISA-ohjelmassa, joka arvioi kolmen vuoden välein 15-vuotiaiden nuorten osaamista matematiikassa, luonnontieteissä, lukutaidossa ja ongelmanratkaisussa. Suomalaisten perusopetuksen oppilaiden oppimistulokset ovat arvioinnin mukaan huippuluokkaa kaikkein keskeisimmissä oppiaineissa, ja erot oppilaiden, koulujen ja maan eri alueiden välillä ovat kansainvälisesti vertaillen hyvin pieniä.

PISA 2006 -tutkimuksen pääalueena oli luonnontieteiden osaaminen. Suomen tulos tutkimuksessa on merkittävästi parempi kuin minkään muun PISA 2006 -tutkimukseen osallistuneen maan, ja pistemäärä on korkein koskaan PISA-tutkimuksessa saavutettu.

Oppilaiden osaaminen on korkeaa tasoa kaikilla luonnontieteiden osa-alueilla.

Suomalaisoppilaat suhtautuvat myös myönteisemmin luonnontieteellisten asioiden opiskeluun kuin OECD-maiden oppilaat keskimäärin. Oppilaat arvostavat luonnontieteitä, koska luonnontieteen ja teknologian edistysaskeleet parantavat ihmisten elinoloja ja koska ne auttavat ihmisiä ymmärtämään maailmaa ympärillämme.

Suomi on säilyttänyt huipputasoa myös nuorten lukutaidossa ja matematiikassa. Matematiikassa suomalaisoppilaat ovat OECD-maiden parhaita ja lukutaidossa toiseksi parhaita. Oppilaiden lukutaito on pysynyt PISA-vertailuissa lähes samalla tasolla vuodesta 2000 lähtien. Matematiikassa oppilaiden keskiarvo on noussut vuodesta 2003.

Suomalaisten hyvään menestymiseen on monta syytä. Suomen koulujärjestelmä takaa kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet perusopetukseen sosiaalisesta asemasta, sukupuolesta ja etnisestä taustasta riippumatta. Opetus on maksutonta ja kattavat opintososiaaliset edut kuten kouluruoka, koulumatkatuki ja oppilashuolto ovat kaikkien saatavilla. Opettajien maisteritasoinen koulutus takaa korkeatasoisen ja laadukkaan opetuksen. Suomessa koulutuksen järjestämisvastuu on kunnilla eli lähellä lapsia sekä nuoria ja heidän kotejaan. Kan-

Perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen

	2002	2003	2004	2005	2006
Ammatilliseen peruskoulutukseen johtavaan koulutukseen sijoittuneet (%)	36,7	37,0	38,4	39,4	40,1
Lukiokoulutukseen sijoittuneet (%)	54,8	55,1	54,1	53,3	51,1
Peruskoulun lisäopetukseen sijoittuneet (%)	2,6	2,4	2,5	2,5	2,0
Tutkintoon johtavaan koulutukseen tai peruskoulutukseen lisäopetukseen sijoittuneet yhteensä (%)	94,2	94,5	95,0	95,1	93,3
Yhteensä, oppilasta	57 900	57 550	60 400	60 200	61 393

Lähde: Tilastokeskus

salaiset luottavat opetukseen, ja kodin, koulun ja eri viranomaisten kesken on pitkät yhteistyöperinteet.

Lukutaidon korkeaan tasoon on vaikuttanut osaltaan Suomen kattava kirjastoverkosto ja maksuton lainausjärjestelmä. Noin 80 % suomalaisista käyttää kirjastojen palveluja säännöllisesti. Lähes kaikkien kuntien kirjastoissa on käytössä atk-järjestelmä ja internetyhteydet.

Hyvistä ja tasalaatuisista oppimistuloksista huolimatta myös Suomessa on lapsia ja nuoria, joiden osamistason kehittäminen ja hyvinvointi on suuri haaste. Varhainen puuttuminen huonosti voivien lasten ja nuorten tilanteeseen sekä ennalta ehkäisevä toiminta ovat niin yhteiskunnan kuin yksilönkin kannalta inhimillisesti oikein ja taloudellisesti kannattavaa.

Peruskouluja 3 263

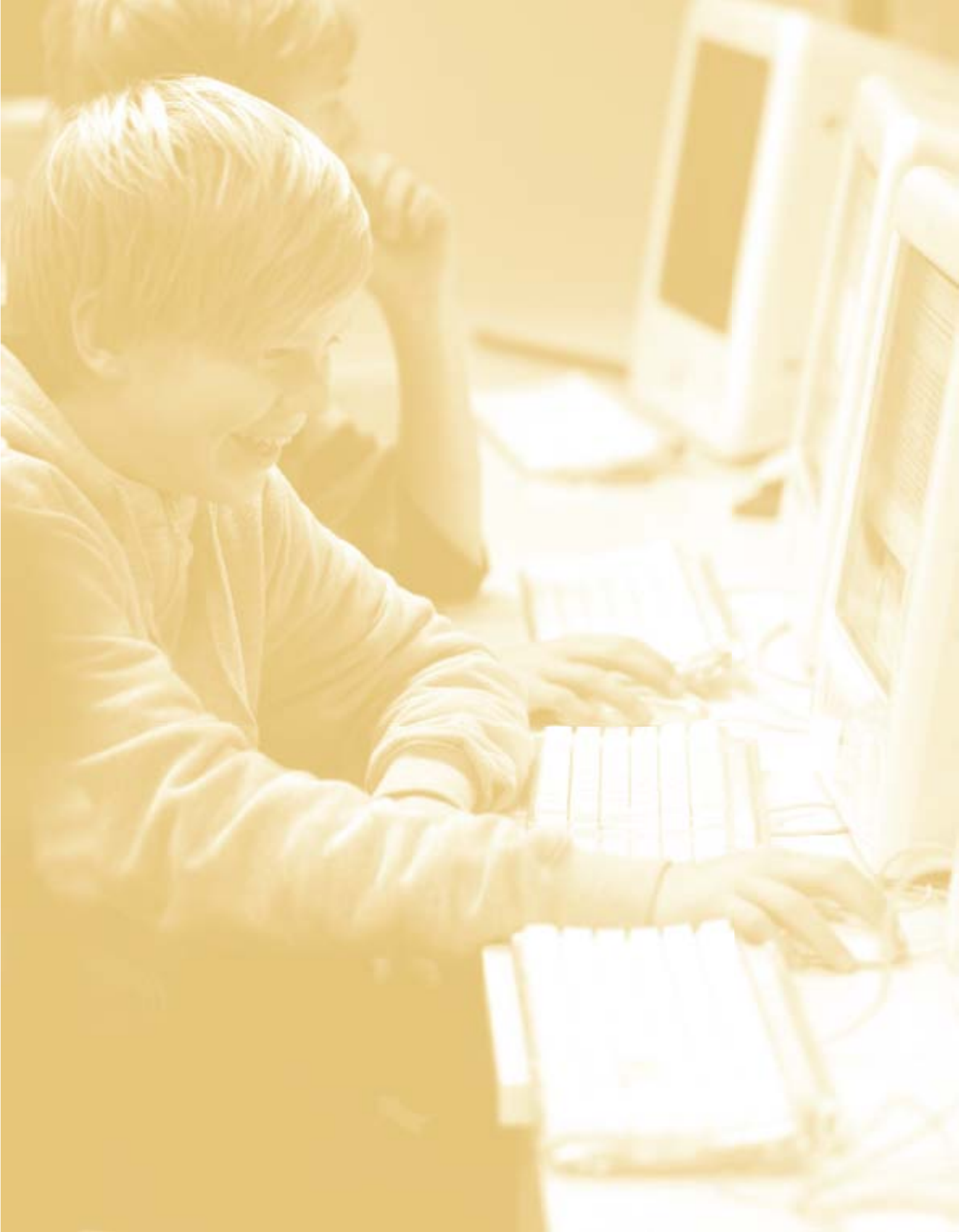
Peruskoulujen verkko kattaa koko maan. Vuonna 2007 peruskouluja oli 3 263. Enemmistö oppilaista

saa opetusta keskiuurissa (300–499) oppilaan kouluissa. Pienimmissä kouluissa on alle kymmenen oppilasta, suurimmissa yli 900.

Kunta järjestää esi- ja perusopetusta alueensa esi-koulu- ja oppivelvollisuusikäisille lapsille ja valtio osallistuu kustannuksiin maksamalla koulutuksen järjestäjälle valtionosuutta. Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytetään opetusministeriön vuosittain päättämää yksikköhintaa (€ /oppilas). Vuonna 2006 kuntien osuus rahoituksesta oli 55 prosenttia ja valtion 45 prosenttia.

Aikuisten perusopetus aikuislukioissa ja kansanopistoissa

Aikuiset voivat suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän (44 kurssia) tai opiskella yksittäisiä oppiaineita. Opetusta järjestetään aikuislukioissa tai kansanopistoissa, joille valtioneuvosto on myöntänyt luvan perusopetuksen järjestämiseen.

LUKIO- JA AMMATTIKOULUTUS

Perusopetuksen jälkeinen toisen asteen koulutus muodostuu lukio- tai ammattikoulutuksesta. Ammattikoulutus muodostuu ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta. Lukiossa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa tutkinnon suorittaminen kestää pääsääntöisesti kolme vuotta ja antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja korkeakouluihin.

Lukio-opinnot ovat yleissivistäviä. Lukion päätteeksi opiskelijat suorittavat valtakunnallisen ylioppilastutkinnon, josta saa erillisen todistuksen.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritetaan ammatillinen perustutkinto. Ammatillinen perustutkinto sekä ammatillisen lisäkoulutuksen tutkinnot, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, voidaan suorittaa ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomina näyttötutkintoina.

LUKIOT

Lukiokoulutus vahvistaa yleissivistystä. Sen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista tasapainoisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen edellyttämät tiedot ja taidot. Lisäksi koulutus tukee opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana.

Lukio on kurssimuotoinen yleissivistävä koulu, jossa ei ole vuosiluokkia. Lukio päättyy valtakunnalliseen ylioppilastutkintoon. Lukiokoulutus ei anna ammatillista pätevyyttä. Lukioista valmistuneet voivat hakeutua jatko-opintoihin yliopistoihin, ammatikorkeakouluihin tai toisen asteen ammatilliseen koulutukseen.

Lukion pääsyvaatimuksena on perusopetuksen oppimäärän suorittaminen. Opiskelijat hakevat lukioihin ja ammattikouluihin yhteisen hakujärjestelmän kautta. Mikäli hakijoita on enemmän kuin aloituspaikkoja, valitsevat lukiot opiskelijat aikaisemman opintomenestyksen perusteella. Lukio-opintojen keskeyttäminen on vähäistä.

Osa lukioista on erikoistunut. Ne painottavat tiettyä oppiainetta, kuten liikuntaa, kuvataidetta tai musiikkia. Lisäksi Suomessa on lukioita, joissa voi suorittaa kansainvälisen (International Baccalaureate) ylioppilastutkinnon sekä yhdessä koulussa Reifeprüfung-tutkinnon.

Lukio-opinnot suoritetaan kolmessa vuodessa

Lukio-opiskelijat ovat yleensä 16–19-vuotiaita. Suurin osa opiskelijoista suorittaa lukion oppimäärän kolmessa vuodessa. Aikuisille suunnattu lukiokoulutus toteutetaan aikuislukioissa ja lukioiden aikuislinjoilla, joissa voi myös suorittaa lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon. Aikuislukioissa opetusta annetaan yleensä iltaisin. Tutkintotavoitteisen koulutuksen lisäksi voi aikuislukioissa suorittaa yksittäisiä oppiaineita tai korottaa aikaisempia arvosanoja.

Lukio-opinnot suoritetaan kursseina. Opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Lukion oppimäärä sisältää yhteensä vähintään 75 kurssia. Aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia ja kurssin kesto on keskimäärin 28 tuntia.

Lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä opetusajan jakautumisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen ja opinto-ohjaukseen päättää valtioneuvosto. Opetushallitus päättää opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä vahvistamalla opetussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta opetuksen järjestäjät laativat paikallisen opetussuunnitelman.

Koko lukiota suorittavalle opetus on maksutonta. Pelkästään yksittäisiä aineita opiskevilta voidaan periä maksuja. Oppikirjat täytyy maksaa itse, ja ylioppilastutkintoon osallistuminen on maksullista.

Lukion aineopiskelun rahoitusperusteita on tarkoitettu uudistaa niin, että ne tukisivat paremmin myös aikuisopiskeluna tapahtuvaa aineopiskelua ja aikuisten perusopetusta. Tavoitteena on tukea erityisesti maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksia.

Lukioiden opiskelija- ja tutkintomäärä

	2003	2004	2005	2006	2007
Lukiokoulutus					
– uudet opiskelijat	42,610	40,590	39,550	39,400	37,600
– suoritettut ylioppilastutkinnot	35,180	34,650	34,060	32,790	33,100
– opiskelijamäärä	120,870	118,530	116,350	114,140	112,390

Lähde: opetusministeriö

Ylioppilastutkinto on valtakunnallinen

Valtakunnallinen ylioppilastutkinto mittaa, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelmien mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukio-koulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsytyden. Ylioppilastutkinto järjestetään kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä. Tutkinnon voi suorittaa kokonaan yhdellä tutkintokerralla tai hajautettuna enintään kolmeen peräkkäiseen kertaan.

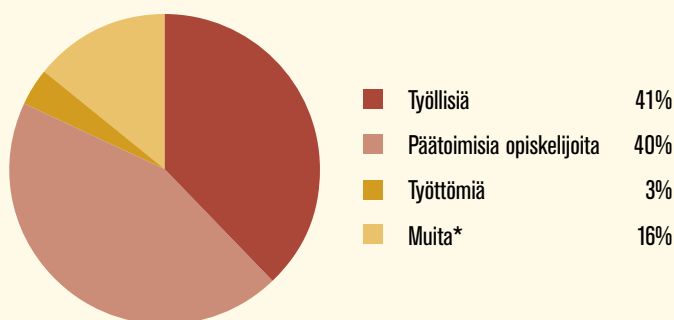
Ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään neljä koetta. Ainoastaan äidinkielen koe on kaikille pakollinen. Muut tutkintoon sisältyvät kolme pakollista koetta kokelas valitsee toisen kotimaisen kielen, vieraan kielen, matematiikan ja reaalikokeiden joukosta.

Ylioppilastutkinnon johtamisesta, koetehtävien laatimisesta ja koesuoritusten arvostelemisesta vastaa erillinen Ylioppilastutkintolautakunta, jonka opetusministeriö nimittää kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Runsas 400 lukiota

Lukio-opetusta voivat antaa siihen opetusministeriöltä luvan saaneet kunnat, kuntayhtymät, yhdistykset tai säätiöt. Valtio osallistuu koulutuksen kustannuksiin lakisääteisellä valtionrahoituksella, joka perustuu opiskelijamääriin ja opiskelijaa kohden määrättyihin yksikköhintoihin. Suomessa on 427 lukiota, joista valtaosa on kuntien ylläpitämiä.

Vuonna 2005 ylioppilastutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuonna 2006

*sisältää esimerkiksi varusmiespalveluksessa olevat

Lähde: Tilastokeskus

AMMATTIKOULUTUS

Ammattikoulutus muodostuu ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta. Ammatikoulutuksen keskeisin tehtävä on tuottaa työelämän edellyttämä ammattitaito. Lisäksi se antaa laajalaisia valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Ammatikoulutusta järjestetään oppilaitosmuotoisena ja oppisopimuskoulutuksena. Ammatilliset tutkinnot voi suorittaa myös näyttötutkintoina.

Ammattikoulutus on tarkoitettu sekä peruskoulun päättävälle, työelämään siirtyville nuorille että työelämässä oleville aikuisille. Aikuiset voivat suorittaa samoja ammatillisia perustutkintoja kuin nuoret. He voivat myös osallistua ammatilliseen lisäkoulutukseen, joka on peruskoulutuksen jälkeistä jatko- ja täydennyskoulutusta.

Ammatillinen perustutkinto suoritetaan kolmessa vuodessa

Ammatilliset perustutkinnot antavat laajat perusvalmiudet alan tehtäviin ja työelämän edellyttämän erikoistuneemman osaamisen jollakin osa-alueella. Lisäksi perustutkinnon suorittanut saa yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin.

Ammatillinen peruskoulutus antaa opiskelijalle työelämään siirtymisen edellyttämän ammattiosaamisen sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen tai yrittäjänä toimimiseen. Pääosa ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista on peruskoulusta siirtyviä nuoria, mutta noin viidennes peruskoulutuksesta suunnataan aikuisille, joilla jo on pohjakoulutusta ja työkokemusta.

Ammattikoulutukseen haetaan yhteishaun kautta. Yleensä opiskelijalta edellytetään perusopetuksen suorittamista. Myös ylioppilaat voivat suorittaa samoja ammatillisia perustutkintoja. Heidän opiskeluaikansa on lyhyempi, koska ylioppilastutkintoon sisältyviä yleissivistäviä opintoja tunnustetaan tutkintoon.

Ammatilliset opinnot muodostavat pääosan ammatilliseen perustutkintoon johtavasta koulutuksesta. Perustutkinnon laajuus on 120 opintoviikkoa, josta 90 on ammatillisia, 20 yleissivistäviä ja 10 vapaasti valittavia opintoja. Ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa työssäoppimista työpaikoilla. Opintoviikko tarkoittaa 40:tä tuntia opiskelijan työtä, josta osa on oppilaitoksessa tapahtuvaa lähiopetukseen osallistumista ja osa itsenäistä työskentelyä. Ammatillisen perustutkinnon suorittaminen kestää yleensä kolme vuotta.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta voi valmistua yli sataan ammattiin. Ammatillista koulutusta järjestetään kahdeksalla koulutusalueella. Perustutkintoja on tällä hetkellä (2008) yhteensä 53 ja koulutusohjelmia 118. Tutkinnot on suunniteltu ja niitä kehitetään yhteistyössä työelämän edustajien kanssa. Tutkintojen ja koulutusohjelmien määrä sekä tutkintojen osaamistavoitteet ovat sidoksissa työelämän tarpeisiin.

Ammatillista peruskoulutusta järjestetään pääosin oppilaitoksissa, mutta tutkintoja suoritetaan yhä enemmän myös työpaikoilla oppisopimuskoulutuksena. Opetus perustuu Opetushallituksen hyväksymiin valtakunnallisiin perusteisiin, jotka valmistellaan yhteistyössä työelämän kanssa. Koulutuksen järjestäjät tekevät paikalliset opetussuunnitelmat valtakunnallisten perusteiden pohjalta.

Työssäoppiminen osa tutkintoa

Ammatilliseen peruskoulutukseen sisältyy työssäoppimista, joka on laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa. Työssäoppiminen on työpaikoilla tapahtuvaa opetussuunnitelman mukaista ohjattua opiskelua, jonka tavoitteena on oppia osa tutkintoon kuuluvasta käytännön ammattitaidosta. Koulutuksen järjestäjä ja työpaikan edustaja sopivat yhdessä opiskelijan kanssa työssäoppimisjakson tavoitteista ja ohjauksesta.

Ammattiosaamisen näytöt osana arviointia

Ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelijan ammattiosaamista arvioidaan muun arvioinnin ohella käytännön työtilanteissa tai -tehtävissä annettavien ammattiosaamisen näyttöjen perusteella. Näyttöjen avulla arvioidaan sitä, miten hyvin opiskelija on saavuttanut työelämän edellyttämän ammattitaidon.

Ammattiosaamisen näyttöjen tavoitteet ja arviointiperusteet määritellään valtakunnallisissa perusteissa. Näytöt suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä elinkeino- ja työelämän kanssa. Opiskelijan suorittamat ammattiosaamisen näytöt kirjataan tutkintotodistuksen osana olevaan näyttötodistukseen.

Aikuisten näyttötutkinnot työelämän tarpeisiin

Ammatillisen aikuiskoulutuksen näyttötutkintojärjestelmä on työelämän tarpeisiin kehitetty tutkintojärjestelmä, jossa voidaan osoittaa koulutuksessa ja työelämässä hankittu osaaminen. Näyttötutkintojärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1994, jonka jälkeen sitä on laajennettu ja kehitetty ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen varsin hyvin kattavaksi. Näyttötutkintoon valmistavaan ammatilliseen perus- ja lisäkoulutukseen osallistui vuonna 2006 yli 130 000 henkilöä. Tutkintotilaisuuksiin heistä osallistui runsaat 60 000. Näyttötutkintojen perusteita on tällä hetkellä 360 perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoon. Kolmikantaisesti koottuja tutkintotoimikuntia on 174, ja niissä on mukana liki 1300 työelämän ja koulutuksen asiantuntemusta edustavaa jäsentä.

Näyttötutkintona voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai tutkintojen osia. Tutkinnon suorittajalle ei aseteta vaatimuksia sen suhteen, miten hän on hankkinut ammattitaitonsa. Ammattitaito on voitu hankkia koulutuksessa, työelämässä, kansalais-toiminnassa tai harrastuksissa tai näitä eri tavoin yhdistäen. Tutkinnot suoritetaan osoittamalla tutkinnon perusteissa määritelty ammattitaito. Näyttö-

tutkinnossa opetukselle ei ole laadittu kansallisia opetussuunnitelman perusteita vaan tutkinnon perusteet. Tutkinnot jakautuvat tutkinnon osiin, ja kaikki osat hyväksytysti suoritettuaan opiskelija on suorittanut koko tutkinnon.

Vaikka näyttötutkintoon voi hakeutua täysin ilman valmistavaa koulutusta, suurin osa opiskelijoista osallistuu valmistavaan koulutukseen ennen tutkintotilaisuuksiin osallistumista. Valmistavan koulutuksen tarve, sisältö ja määrä voivat vaihdella. Ne arvioidaan kullekin opiskelijalle erikseen laadittavassa henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa. Näyttötutkinnon suorittaminen on ollut voimakkaassa kasvussa.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkkoa kehitetään

Ammattikoulutuksen järjestäjäverkon rungon muodostavat monialaiset, usein seudulliset tai alueelliset ammattiopistot, jotka vastaavat suuresta osasta ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestämisestä. Ammatillista perus- ja lisäkoulutusta järjestetään myös omistuspohjaltaan usein yksityisissä ammatilliseen aikuiskoulutukseen erikoistuneissa oppilaitoksissa, yritysten yhteydessä toimivissa teollisuuden ja liikealojen ammatillisissa erikoisoppilaitoksissa sekä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

Koulutus järjestetään oppilaitoksissa pääasiassa lähiopetuksena ja työssäoppimisjaksoilla tai oppisopimuskoulutuksena työpaikoilla. Ammattiopistot toimivat tiiviissä yhteistyössä elinkeino- ja työelämän kanssa. Ammattiopistojen ja muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien tehtävänä on lisäksi kehittää pk-yritysten ja yrittäjien osaamista.

Nykyisin ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjiä on noin 170. Järjestäjäverkkoa kehitetään, ja tavoitteena on muodostaa riittävän vahva rakenteellinen ja taloudellinen perusta koulutuksen järjestämiselle alueilla ja eri alojen koulutuksessa. Tähän pyritään muodostamalla alueellisia tai muutoin vahvoja ammattiopistoja, joilla on hyvät edellytykset kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin. Järjestäjäverkon kokoamisessa huolehditaan siitä, että ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjä-

verkko takaa korkealaatuisen, monipuolisen ja joustavasti työelämän ja yksilöiden tarpeisiin vastaavan koulutustarjonnan niin nuorille kuin aikuisillekin.

Koulutuksen käytännön järjestelyistä päättävät koulutuksen järjestäjät, joiden toimintaa ohjataan muun muassa lainsäädännössä ja opetus-suunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden kautta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjänä voi olla kunta, kuntayhtymä, rekisteröity yhteisö, säätiö, valtio tai valtion liikelaitos. Ammatillisen koulutuksen järjestämiseen tarvitaan opetusministeriön myöntämä järjestämislupa.

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämisluvassa määrätään mm. koulutuksen järjestäjän koulutusalat ja kokonaisopiskelijamäärä, joka samalla määrittää

koulutuksen järjestäjälle myönnettävän rahoituksen enimmäismäärän. Koulutuksen järjestäjät päättävät itsenäisesti koulutuksen suuntaamisesta työvoimatarpeen mukaisesti eri aloille järjestämislupansa puitteissa sekä koulutustoimintansa organisoimisesta.

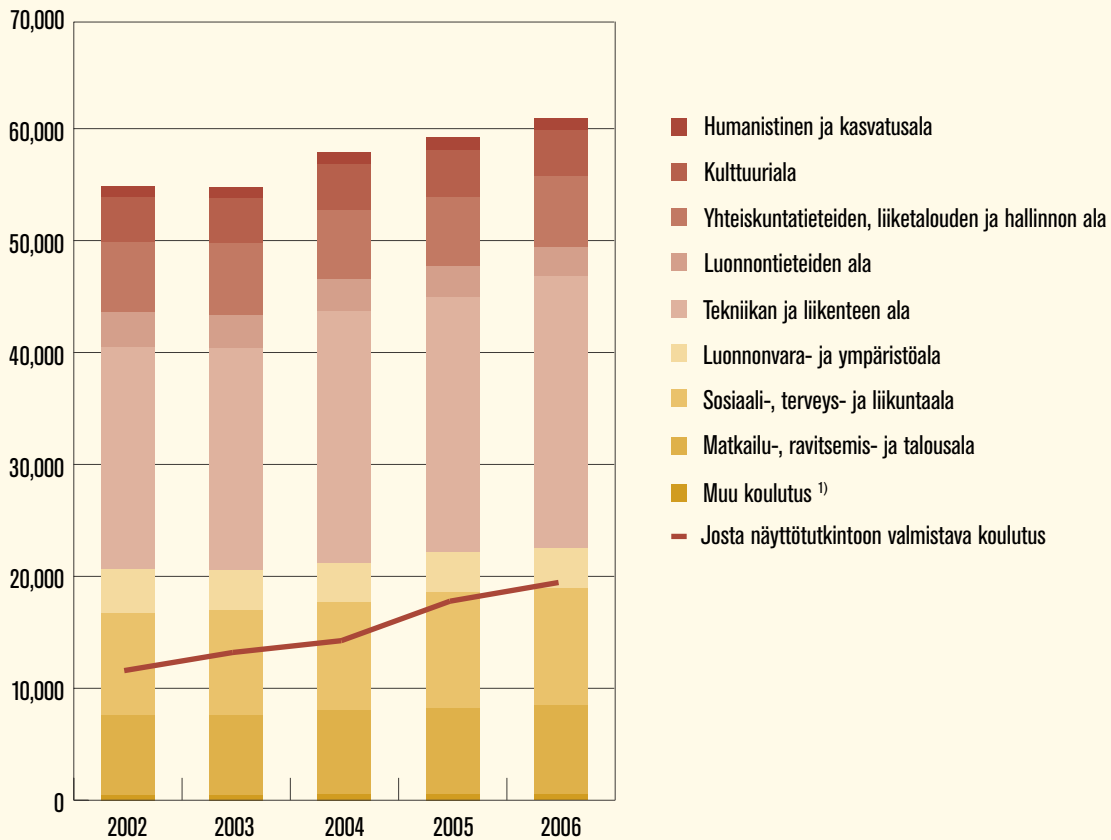
Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien toiminnan vaikuttavuutta mitataan muun muassa tutkinnon suorittaneiden työllistymisellä ja jatko-opintoihin sijoittumisella sekä koulutuksen läpäisyasteella. Osa rahoituksesta on sidottu näihin mittareihin tulorahoituksessa, joka on osa koulutuksen rahoitusjärjestelmää. Laadunhallinnan kehittämisessä hyödynnetään muun muassa Kööpenhaminan prosessin yhteydessä kehitettyä ammattikoulutuksen yleistä laadunhallinnan viitekehystä.

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen opiskelija- ja tutkintomäärä

	2004	2005	2006	2007
Ammatillinen peruskoulutus				
Uudet opiskelijat	60 350	61 860	64 710	68 600
Suoritettut tutkinnot	36 600	37 220	37 280	38 600
Opiskelijamäärä	143 780	146 050	149 680	155 360
Ammatillinen lisäkoulutus				
Uudet opiskelijat	25 580	29 170	31 000	33 500
Suoritettut tutkinnot	13 040	14 320	16 170	18 100
Opiskelijamäärä oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa	24 000	28 400	33 840	35 000
Opiskelijamäärä oppisopimuskoulutuksessa	18 940	19 770	20 150	24 500

Lähde: Tilastokeskus, valtionosuusjärjestelmä

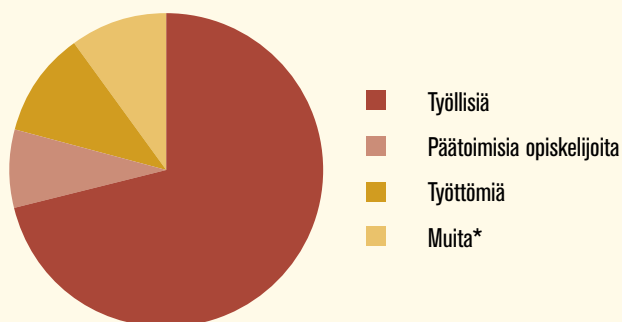
Ammatillisen peruskoulutuksen uudet opiskelijat koulutusaloittain vuosina 2002–2006

¹⁾ Muu (opetusministeriön hallinnonalan ulkopuolella järjestetty koulutus)

Lähde: Tilastokeskus - Opetushallituksen WERA-web-raportointipalvelu

Vuonna 2005 ammatillisen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuonna 2006

*sisältää esimerkiksi varusmiespalveluksessa olevat

Lähde: Tilastokeskus

KORKEAKOULUTUS

Suomen korkeakoululaitos muodostuu kahdesta toisiaan täydentävästä sektorista: ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Ammattikorkeakoulut kouluttavat asiantuntijoita työelämän palvelukseen sekä harjoittavat opetusta ja erityisesti aluekehitystä tukevaa T&K-toimintaa. Yliopistot harjoittavat tieteellistä tutkimusta ja tarjoavat siihen perustuvaa opetusta sekä tutkijankoulutusta. Korkeakoulupolitiikan tavoitteena on turvata yhteiskunnan sivistykselliset tarpeet sekä tuottaa riittävästi korkeasti koulutettuja asiantuntijoita elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan tarpeisiin.

Korkeakoulujen toimintaympäristön muutoksiin vastaaminen, korkeakoulujen toiminnan laadun parantaminen ja tehokkuuden lisääminen edellyttävät yliopistolain uudistamista ja korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä. Korkeakoulujen profiileja ja painoaloja vahvistetaan sekä korkeakouluverkkoa kootaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi fuusioiden ja yhteistyörakenteiden avulla. Tulevina vuosina korkeakoulujen määrä vähenee nykyisestä ja voimavaroja suunnataan koulutuksen ja tutkimuksen laadun parantamiseen. Uudet korkeakoulurakenteet ovat käytössä vuoteen 2012 mennessä.

AMMATTIKORKEAKOULUT

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Lisäksi ammattikorkeakoulut harjoittavat työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioivaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Ammattikorkeakoulujärjestelmä rakennettiin 1990-luvun aikana kokoamalla yhteen opistoasteen ja ammatillista korkea-asteen koulutusta antaneita oppilaitoksia ja kehittämällä niiden koulutuksen tasoa. Vuosina 1991–1992 käynnistyivät ensimmäiset ammattikorkeakoulukokeilut, ja ensimmäiset vakinaiset ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa vuonna 1996. Luonteeltaan ammattikorkeakoulut ovat monialaisia, alueellisia korkeakouluja, joiden toiminnassa korostuu yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen.

Ammattikorkeakouluja on yhteensä 26, joista kunnallisia on kuusi, kuntayhtymän omistamia seitsemän ja yksityisiä 13 (1.1.2009 lukien). Lisäksi sisäasiainministeriön alaisuudessa toimii Poliisiammattikorkeakoulu ja Ahvenanmaalla Högsolan på Åland. Ammattikorkeakouluja kehitetään parhaillaan vahvemiksi kokonaisuusiksi. Elokuussa 2008 ammattikorkeakoulujen määrä väheni kahdella, kun kaksi pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulua yhdistyi Metropolia-ammattikorkeakouluksi ja kaksi ruotsinkielistä ammattikorkeakoulua yhdisti voimansa Yrkeshögskola Noviaksi.

Ammattikorkeakoulujen tavoitteissa korostuvat muun muassa opiskeluprosessien kehittäminen, koulutuksen laadun kohottaminen, innovaatiotoiminta sekä koulutuksen kansainvälistäminen.

Opiskelu ja tutkinnot

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmina. Opintoihin kuuluu perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä opinnäytetyö.

Ammattikorkeakoulututkinnon (AMK) suorittaneet voivat työelämässä hankitun kokemuksen jälkeen syventää ammatillista osaamistaan jatkamalla opintoja ja suorittamalla ylempään ammattikorkeakoulututkintoon (ylempi AMK), joka työelämässä tuottaa saman kelpoisuuden kuin yliopistoissa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin on perustutkinnon lisäksi edellytyksenä kolmen vuoden työkokemus. Koulutus on suunnattu jo työelämässä toimivalle AMK-tutkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittaneelle aikuisväestölle. Koulutus on järjestetty niin, että tutkinto voidaan suorittaa myös työn ohessa opiskellen.

Ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on 210–270 opintopistettä (3,5–4,5 vuotta) ja ylempään ammattikorkeakoulututkinnon laajuus 60–90 opintopistettä (1,5–2 vuotta).

Opintojen etenemisen seurantaa ja opiskelijoiden ohjausta helpottavat opiskelijoille laadittavat henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS).

Valtakunnallinen yhteishaku pääosin verkossa

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon, ammatillisen perustutkinnon tai näitä vastaavat ulkomaiset opinnot.

Ammattikorkeakouluihin haetaan valtakunnallisessa ammattikorkeakoulujen yhteishaussa. Ammattikorkeakoulut päättävät opiskelijavalinnan perusteista, valintakokeen järjestämisestä sekä opiskelijavalinnasta. Hakemuksista yli 90 % tulee sähköisesti internetin kautta.

Ammattikorkeakoulujen ohjaus

Ammattikorkeakoulut ovat kunnallisia tai yksityisiä ja niiden toimiluvat myöntää valtioneuvosto. Ammattikorkeakouluilla on sisäisissä asioissaan itsehallinto.

Opetusministeriön, ammattikorkeakoulujen ja niiden ylläpitäjien välisissä kolmivuotisissa tavoitesopimuksissa sovitaan kansallisen korkeakoulupolitiikan kannalta keskeisistä tavoitteista ja niiden

seurannasta sekä keskeisistä valtakunnallisista kehittämishankkeista. Aloituspaikeista ja hankerahoituksesta sovitaan vuosittain.

Valtio ja kunnat rahoittavat yhdessä ammattikorkeakoulujen toimintaa. Valtion rahoitus jakautuu opiskelijakohtaiseen yksikköhintaan perustuvaan perusrahoitukseen, hankerahoitukseen ja tuloksellisuusrahoitukseen. Lisäksi ammattikorkeakouluilla on ulkopuolista rahoitusta. Ammattikorkeakoulujen valtionrahoitusta kehitetään niin, että tutkintotavoitteet

sekä suoritettujen tutkintojen määrä painottuisivat rahoitusperusteissa vahvemmin.

Ammattikorkeakoulut antavat myös aikuis-koulutusta ja avointa ammattikorkeakoulutusta työelämäosaamisen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Aikuiskoulutuksen opetus- ja muut järjestelyt on toteutettu siten, että myös koulutusohjelmien mukainen tutkinto-opiskelu on mahdollista työn ohessa. Ammattikorkeakouluissa opiskelevista noin 16 prosenttia on aikuisopiskelijoita.

Perus- ja ylempät ammattikorkeakoulututkinnot

	2004	2005	2006	2007
Ammattikorkeakoulun perustutkinnot				
Aloittaneet	32 690	33 260	32 370	32 120
Suoritettut tutkinnot	20 670	21 140	20 770	20 560
Opiskelijamäärä	116 830	116 700	115 760	114 730
- josta ulkomaalaiset opiskelijat	3 730	3 930	4 600	5 300
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot				
Aloittaneet	240	630	1 380	1 770
Suoritettut tutkinnot	60	180	150	360
Opiskelijamäärä	610	1 050	2 070	3 300

Source: AMKOTA

Ammattikorkeakoulujen koulutusalat tutkintomäärittäin vuonna 2007

Humanistinen ja kasvatusala	262
Kulttuuriala	1 907
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	4 312
Luonnontieteiden ala	880
Tekniikan ja liikenteen ala	5 434
Luonnonvara- ja ympäristöala	620
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	6 120
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	1 391
Yhteensä	20 926

Lähde: AMKOTA

Vuonna 2005 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittuminen 2006

	Alempi ammattikorkeakoulututkinto	Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Työllisiä	87%	95%
Päätoimisia opiskelijoita	4%	2%
Työttömiä	5%	2%
Muita	4%	2%

Lähde: Tilastokeskus

YLIOPISTOT

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Suomen kaikki 20 yliopistoa ovat valtionyliopistoja. Niistä kymmenen on monitieteistä, kolme kauppatieteellisen alan yliopistoa, kolme teknillistieteellisen alan yliopistoa ja neljä taideyliopistoa. Lisäksi puolustusministeriön hallinnonalalla toimii maanpuolustuskorkeakoulu. Yliopistot saavat rahoituksensa pääosin valtion budjetista. Niiden toiminnan perustana on opetuksen ja tieteen vapaus sekä yliopistojen autonomia.

Yliopistoista alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja

Yliopistoissa voi suorittaa alempia (kandidaatti) ja ylempiä (maisteri) korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä ja taiteellisia jatkotutkintoja, joita ovat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot. Vuonna 2005 käyttöön otetussa kaksiportaisessa tutkintojärjestelmässä opiskelijat suorittavat ensin alemman korkeakoulututkinnon ja jatkavat vasta sen jälkeen ylempään korkeakoulututkintoon.

Opinnot mitoitetaan opintopisteinä. Yhden vuoden kokopäiväinen opiskelu vastaa 60:tä opintopistettä. Alemman korkeakoulututkinnon laajuus on 180 opintopistettä ja ylempään korkeakoulututkinnon laajuus 120 opintopistettä. Joillakin aloilla kuten lääketieteessä tutkinnot ovat mitoitukseltaan laajempia ja niiden suorittaminen kestää kauemmin.

Opintojen etenemisen seuranta ja opiskelijoiden ohjausta helpottavat opiskelijoille laadittavat henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS).

Opiskelijavalinnat pääosin valintakokeilla

Yliopistot valitsevat itse opiskelijansa yleensä todistusten ja erityyppisten valintakokeiden avulla. Opiskelijaksi hyväksytyt voi saman lukuvuoden aikana ottaa vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Tavoitteena on yksinkertaistaa opiskelijavalintoja ottamalla käyttöön yliopistojen yhteishakujärjestelmä lukuvuodesta 2008–2009 lähtien.

Yliopistojen ohjaus

Hallitusohjelman sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman linjausten ja lainsäädännön lisäksi yliopistoja ohjataan opetusministeriön ja yliopistojen välisellä tulosohjauksella.

Yliopistojen ja opetusministeriön välisten tulosneuvottelujen pohjalta laadittavissa kolmivuotisissa tulossopimuksissa sovitaan yliopistojen toiminnan tavoitteista kuten tutkintotavoitteista, tavoitteiden saavuttamiseen osoitettavista määrärahoista, tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista sekä toiminnan kehittämisestä. Tulosneuvottelut käydään vuosittain, ja yliopistot saavat niissä suullisesti ja myöhemmin kirjallisesti palautetta edellisen vuoden toiminnastaan ja toiminnan kehittämistarpeista.

Yliopistojen rahoitus

Yliopistot saavat perusrahoituksen valtiolta. Yliopistoille kohdennettava toimintamenorahoitus määräytyy suurelta osin tutkintotavoitteiden ja suoritettujen tutkintojen perusteella. Opetusministeriön kautta yliopistoille osoitettava toimintamenorahoitus koostuu perusrahoituksesta, hankerahoituksesta ja tuloksellisuusrahoituksesta. Valtion suora rahoitus yliopistoille on noin 64 prosenttia kokonaisrahoituksesta.

Perusrahoituksen määrärahat jaetaan yliopistojen kesken laskennallisen mallin avulla. Keskeisiin kehittämiskohteisiin opetusministeriö myöntää hankerahotusta. Tuloksellisuusrahalla yliopistoja palkitaan toiminnan laadusta, vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta.

Yliopistojen perustutkimusta rahoittaa merkittävästi opetusministeriön hallinnonalaan kuuluva Suomen Akatemia. Lisäksi Akatemian tehtävänä on tutkimuksen arvioiminen niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Yliopistoilla on myös huomattavasti eri lähteistä tulevaa ulkopuolista rahoitusta esimerkiksi tutkimushankkeisiin sekä omia varoja, joita ne saavat maksullisesta palvelutoiminnastaan kuten täydennyskoulutuksesta.

Yliopistojen uudistaminen käynnissä

Yliopistoja kehitetään vahvemmiksi ja itsenäisemmiksi kokonaisuuksiksi, jotta ne pystyvät paremmin vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin. Yliopistojen taloudellista autonomiaa lisätään mahdollistamalla yliopistoille julkisoikeudellisen oikeushenkilön tai yksityisoikeudellisen säätiön asema. Lisäksi yliopistojen hallintoa ja päätöksentekojärjestelmää uudistetaan. Myös yliopistojen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmää uudistetaan.

Yliopistolainsäädäntö uudistetaan kokonaisuudessaan. Suunnitelmien mukaan hallituksen esitys uudeksi yliopistolaiksi annetaan eduskunnalle keväällä 2009.

Yliopistolain uudistuksen kanssa samanaikaisesti kehitetään korkeakoulurakenteita. Tehokas ja toimiva korkeakouluverkko edellyttää tiivistyvää yhteistyötä ja voimien yhdistämistä. Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu yhdistyvät säätiömuodossa toimivaksi uudeksi Aalto-yliopistoksi, joka aloittaa toimintansa syksyllä 2009. Lisäksi syntyvät Itä-Suomen yliopisto, joka muodostuu Joensuun ja Kuopion yliopistoista sekä Turun uusi yliopisto, jossa yhdistyvät Turun kauppakorkeakoulu ja Turun yliopisto.

Elinikäinen oppiminen yliopistoissa

Yliopisto-opintoja ja -tutkintoja on kehitetty joustaviksi, jotta erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset voisivat osallistua koulutukseen. Useilla aloilla on tarjolla työelämän tarpeisiin räätälöityjä maisteriohjelmia ja muuntokoulutusta.

Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi tarjolla on avointa yliopisto-opetusta, yliopistojen järjestämää täydennyskoulutusta ja työhallinnon rahoittamaa aikuiskoulutusta.

Yliopiston opiskelija- ja tutkintomäärät

	2004	2005	2006	2007
Uudet opiskelijat	20 970	20 786	20 150	19 648
Suoritettut alemmat korkeakoulututkinnot	2 717	2 913	3 814	5 879
Suoritettut ylemmät korkeakoulututkinnot	12 588	12 920	13 128	13 884
Opiskelijamäärä	149 167	151 030	152 165	152 198
- josta ulkomaalaiset opiskelijat	3 048	3 221	3 619	3980
Yliopiston tohtorikoulutus				
Suoritettut tutkinnot	1 399	1 422	1 409	1 524
Opiskelijamäärä *	22 110	22 200	21 899	21 557
- josta ulkomaalaiset opiskelijat	1 579	1 663	1 747	1834

* sis. lisensoituihin tutkintoon opiskelevat

Lähde: KOTA

Tutkinnot aloittain vuonna 2007

	Alemmat tutkinnot	Ylemmät tutkinnot	Tohtoritutkinnot
Teologinen	123	238	23
Humanistinen	1 609	1 834	131
Taideteollinen	146	281	11
Musiikkiala	72	151	4
Teatteri- ja tanssiala	41	62	1
Kasvatustieteellinen	942	1 695	86
Liikuntatieteellinen	25	118	6
Yhteiskuntatieteellinen	784	1 288	116
Psykologia	70	176	27
Terveystieteet	145	381	40
Oikeustieteellinen	95	481	18
Kauppatieteellinen	524	1 822	97
Luonnontieteellinen	767	1 577	363
Maatalous-metsätieteellinen	85	282	46
Teknillistieteellinen	61	2 742	302
Lääketieteellinen	0	536	222
Hammaslääketieteellinen	0	66	9
Eläinlääketieteellinen	4	41	6
Farmasia	369	83	16
Kuvataideala	17	30	0
Yhteensä	5 879	13 884	1 524

Lähde: KOTA

Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuonna 2005

	Alempi yliopistotutkinto	Ylempi yliopistotutkinto	Tohtorintutkinto
Palkansaajia	65,6 %	85,9 %	78,8 %
Yrittäjiä	1,1 %	1,4 %	2,4 %
Opiskelijoita	30,9 %	9,4 %	11,2 %
Muut	0,3 %	0,4 %	3,0 %
Työttömänä vuoden kuluttua valmistumisesta	2,0 %	2,8 %	4,7 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Lähde: KOTA

AIKUISKOULUTUS

Aikuiskoulutuspolitiikan tavoitteena on tarjota koko aikuisväestölle kattavat ja monipuoliset mahdollisuudet opiskeluun. Peruslähtökohdat elinikäisen oppimisen toteutumiseen ovat Suomessa aikuisväestön osalta hyvät. Aikuiskoulutusvaihtoehtoja on tarjolla kaikilla koulutustasoilla. Ne vastaavat aikuisväestön erilaisiin koulutustarpeisiin kuten yksilöiden omaehtoiseen kehittymiseen, koulutustason nostamiseen sekä ammatillisen osaamisen täydentämiseen ja vahvistamiseen.

Aikuiskoulutuksen merkitys kasvaa väestön ikääntyessä ja työmarkkinoiden muuttuessa nopeasti. Aikuisväestön mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää osaamistaan parannetaan etenkin työelämässä. Tavoitteena on edistää ammatillista liikkuvuutta sekä työurien pidentämistä ja työllisyysasteen nostamista koskevia tavoitteita.

Opetusministeriön vastuulla olevaa omaehtoista aikuiskoulutusta on kehitetty niin, että se muodostaa työhallinnon toteuttaman työvoimapolitiittisen koulutuksen ja työnantajien vastuulla olevan henkilöstökoulutuksen kanssa toimivan kokonaisuuden. Opetusministeriön vastuulla tässä työnjaossa on erityisesti riittävä kaikille avoin koulutustarjonta, kattava aikuiskoulutuksen järjestäjäverkko, sen vakaat toimintaedellytykset ja riittävä työelämäosaaminen, työelämän ja aikuisväestön osaamistarpeisiin vastaava tutkintojärjestelmä ja sen kehittäminen, eri tavoin hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelyt ja opintojen henkilökohtaistaminen, opetushenkilökunnan kelpoisuus ja osaaminen sekä aikuiskoulutuksen laatu ja vaikuttavuus.

Ammatillisesti suuntautunut aikuiskoulutus uudistetaan selkeyttämällä sen hallintoa, rahoitusta, etuuksia ja koulutustarjontaa. Uudistus kattaa ammatillisen aikuiskoulutuksen, korkeakoulujen aikuiskoulutuksen, työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen ja henkilöstökoulutuksen. Työelämän ja työmarkkinoiden muutokset sekä ikärakenteen kehitys lisäävät aikuiskoulutuksen haasteita. Työvoimapula ja rekrytointiongelmat ovat kasvussa. Myös julkisella sektorilla tapahtuu mittavia muutoksia. Aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksella edistetään ammatillista liikkuvuutta sekä pyrkimyksiä työurien pidentämiseen ja työllisyysasteen nostamiseen sekä tuottavuuden parantamiseen.

Aikuiskoulutusta järjestetään laajasti suomalaisissa oppilaitoksissa peruskouluja ja nuorille tarkoitettuja lukioita lukuun ottamatta. Aikuisille on tarjolla koulutusta kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla. Lisäksi aikuiset voivat suorittaa erilaisia vapaan sivistystyön opintoja.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja lukuun ottamatta kaikki tutkintoon johtava aikuiskoulutus on opiskelijalle maksutonta. Valtio tukee myös muuta aikuisille suunnattua koulutusta, jotta opiskelijoilta perittävät maksut pysyisivät kohtuullisina.

Täydennyskoulutus ylläpitää osaamista

Työelämän nopea muutos ja kasvavat osaamisvaatimukset ovat lisänneet ammatillisen lisäkoulutuksen merkitystä. Työurien pidentämiseksi ja ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi tarvitaan runsaasti mahdollisuuksia osaamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Ammattitaitoa päivitetään lisä- ja täydennyskoulutuksella.

Ammatilliset oppilaitokset ja korkeakoulut järjestävät ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta,

joka voi vaihdella lyhytkursseista pitkäkestoisiin ja vaativiin täydennyskoulutusohjelmiin.

Osa ammatillisesta lisäkoulutuksesta järjestetään oppisopimuskoulutuksena. Oppisopimuskoulutuksen kysyntä on kasvussa. Vuonna 2008 oppisopimuksena järjestettävän ammatillisen lisäkoulutuksen vuosikiintiö oli 27 100, kun se vuonna 2006 oli 22 085. Vuoden 2008 alusta lähtien oppisopimuskoulutus on ollut mahdollista myös julkisella sektorilla virkasuhteessa työskenteleville. Osana ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta selvitetään myös oppisopimustyyppisen koulutuksen laajentamista korkeakoulutettujen täydennyskoulutukseen.

Aikuiskoulutuksessa voi suorittaa monenlaisia tutkintoja

Aikuiset voivat suorittaa yleissivistävän koulutuksen tutkintoja – peruskoulun oppimäärä ja ylioppilastutkinto – ja niiden edellyttämiä opintoja työssäkäyvälle väestölle soveltuvien järjestelyiden avulla.

Ammatilliseen koulutukseen on aikuisia varten rakennettu näyttötutkinnot, joissa on kolme eri tasoa: ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Perustutkinnoissa osoitetaan ammatissa tarpeellisten tietojen ja taitojen hallintaa, ammattitutkinnoissa alan ammattityöntekijältä vaadittava ammattitaito ja erikoisammattitutkinnoissa alan vaativimpien työtehtävien hallintaa.

Näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia. Koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa hankittua osaamista voi hyödyntää tutkinnoissa vaaditun ammattitaidon näytöissä.

Yleensä tutkinnon suorittajat osallistuvat näyttötutkintoihin valmistavaan koulutukseen. Tutkintoja valvoo tutkintotoimikunta, jossa ovat edustettuina työnantajat, työntekijät ja opettajat.

Ammattikorkeakouluissa voi aikuiskoulutuksena suorittaa samoja perustutkintoja kuin muussa koulutuksessa, mutta ne on järjestetty niin, että tutkinto-opiskelu on mahdollista työn ohella. Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot on tarkoitettu aikuisille, sillä niissä edellytetään ammattikorkeakoulun perustutkinnon lisäksi vähintään kolmen vuoden työkokemusta. Yliopistoissa ei ole erillisiä aikuisille

tarkoitettuja koulutusohjelmia, vaan työikäiseen aikuisväestöön kuuluvat opiskelevat samoissa ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Osa maisteriohjelmista on kuitenkin suunnattu työelämässä jo toimivan aikuisväestön osaamisen uudistamiseen.

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen järjestämät pitempiketoiset täydennyskoulutusohjelmat (ammatilliset erikoistumisopinnot) on tarkoitettu korkeakoulututkinnon suorittaneille työelämässä tarvittavan osaamisen kehittämiseen.

Aikuisilla on mahdollisuus suorittaa myös tutkintojen osia, jotka voidaan myöhemmin liittää osaksi tutkintoa. Aikuiset voivat suorittaa lukiokoulutuksen osia, aineopintoja. Myös näyttötutkintojen osia on mahdollista suorittaa erikseen, koska aikuisten ammatillisen koulutuksen näyttötutkintoihin valmistava koulutus on järjestetty moduuleista koostuvana.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkintovaatimuksia noudattavia avoimia opintoja järjestetään laajasti. Niiden avulla parannetaan kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia suorittaa korkeakouluopintoja ja lisätään opintojen alueellista saavutettavuutta. Avoimien yliopisto-opistojen toteuttajina voivat toimia muutkin koulutusorganisaatiot kuin yliopistot, mutta opinnot vastaavat aina yliopisto-opintoja ja tapahtuvat yliopistojen valvonnassa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat keskeisin järjestäjäverkosto. Avoimen yliopiston opintojen pohjalta voi tietyin edellytyksin edetä myös tutkinto-opiskelijaksi.

Vapaa sivistystyö tukee persoonallisuutta

Vapaa sivistystyö tukee elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä. Vapaa sivistystyö tarkoittaa pitkän historiallisen kehityksen tuloksena syntynyttä oppilaitosten verkostoa ja oppilaitosten antamaa opetusta. Vapaan sivistystyön tavoitteita ja sisältöjä ei aseteta toimijoiden ulko- tai yläpuolelta, vaan niistä päättävät oppilaitosten ja organisaatioiden taustayhteisöt itse. Taustayhteisöt voivat edustaa erilaisia maailmankatsomuksellisia tai uskonnollisia näkemyksiä tai toimia paikallisten ja alueellisten sivistystarpeiden pohjalta.

8-64-vuotiaiden osallistuminen aikuiskoulutukseen vuonna 2006

	Osallistunut tutkimushetkeä edeltävien 12 kuukauden aikana	Osallistunut viimeksi yli 12 kuukautta sitten	Ei ole osallistunut
	%	%	%
Ikäryhmä			
18-64-vuotiaat	52	43	5
25-64-vuotiaat	53	44	3
50-64-vuotiaat	43	54	3
Sukupuoli			
Mies	45	47	7
Nainen	58	39	3
Koulutusaste			
Perusaste	35	56	9
Keskiaste	48	47	5
Korkea-aste	71	29	1

Lähde: Tilastokeskus

Aikuiskoulutuksella tarkoitetaan erityisesti aikuisia varten järjestettyä ja organisoitua koulutusta. Vain sellainen koulutus on laskettu mukaan, johon on osallistuttu yhteensä vähintään kuusi tuntia.

Vapaan sivistystyön koulutuksen kirjo on laaja. Vaikka koulutuksella pyritään vastaamaan yksilöiden persoonallisiin kehittymistarpeisiin, palvelevat monet opintokokonaisuudet myös hyvin opiskelijoiden ammatillista kasvua ja toimintaa työyhteisöissä.

Vapaan sivistystyön koulutusta antavien oppilaitosten toiminnan pääpaino on aikuiskoulutuksessa. Näitä oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot. Opetusministeriö voi antaa niille luvan järjestää myös yleissivistävää tai ammatillista koulutusta.

Lähivuosina vapaan sivistystyön koulutusta suunnataan erityisesti kansalaisten tietoyhteiskuntaopintoihin, maahanmuuttajien kieli- ja kulttuurikoulutukseen sekä aktiivisista kansalaisuutta edistäviin opintoihin. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat myös merkittäviä avoimen yliopisto-opetuksen järjestäjiä. Vapaassa sivistystyössä on otettu käyttöön opintose-

telirahoitus, jolla aktivoidaan aikuisopiskelussa ali-edustettujen ryhmien opiskelua.

Aikuisopiskelijoiden ohjaus- ja neuvontapalveluita kehitetään

Aikuiskoulutuksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen on ollut viime vuosina aikuiskoulutuspolitiikan painopisteenä. Toimivat ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat edellytys sille, että työikäisen väestön osallistumista aikuiskoulutukseen voidaan lisätä. Eri-tyisinä kehittämiskohteina ovat olleet joustava siirtyminen koulutusvaiheesta seuraavaan, aikaisemmin opitun tunnustaminen ja sähköiset tieto- ja neuvontapalvelut. Tieto- ja neuvontapalveluilla parannetaan myös aikuiskoulutuksen osuvuutta ja vaikuttavuutta sekä kannustetaan aikuisopiskeluun myös siihen vähemmän osallistuvia väestöryhmiä.

Aikuiskoulutuksen rahoitus

Tutkintoon johtava aikuiskoulutus järjestetään valtion ja kuntien rahoituksella lukuun ottamatta yliopistotutkintoihin johtavaa koulutusta, joka rahoitetaan kokonaan valtion varoin. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin johtava koulutus järjestetään pääosin julkisella rahoituksella. Koulutuksesta voidaan periä kohtuullisia opiskelijamaksuja.

Valtio rahoittaa noin puolet vapaan sivistyksen koulutuksesta ja loput kustannukset katetaan pääasiassa opiskelijamaksuilla ja ylläpitäjän muulla rahoituksella. Valtion rahoituksella pyritään mahdollistamaan kattava aikuiskoulutustarjonta ilman, että omaehtoisesti koulutukseen hakeutuvilta opiskelijoilta perittävät maksut nousisivat kohtuuttomiksi. Opetusministeriön pääluokan menoista runsaat 10

prosenttia suuntautuu aikuiskoulutukseen. Tästä noin 40 prosenttia ohjataan ammatilliseen aikuiskoulutukseen ja oppisopimuskoulutukseen, kolmannes korkeakoulujen aikuiskoulutukseen ja viidennes vapaaseen sivistystyöhön.

Yritykset ostavat aikuiskoulusta järjestäviltä oppilaitoksilta ja koulutusyrityksiltä täydennyskoulutusta henkilöstölleen. Työhallinto ostaa myös runsaasti erilaista koulutusta työttömille ja työttömyysuhan alaisille henkilöille.

Aikuiskoulutukseen osallistuu vuosittain noin 1,7 milj. henkilöä, josta yli 600 000 vapaan sivistystyön opintoihin. Työikäisestä väestöstä yli 50 prosenttia osallistuu vuosittain erityyppiseen aikuiskoulutukseen. Osallistuminen ei ole enää 2000-luvulla kasvanut.

Aikuisille tarkoitettu koulutus ja osallistujamäärät opetusministeriön hallinnonalalla

Aikuisille tarkoitettu koulutus ja osallistujamäärät opetusministeriön hallinnonalalla

Koulutusmuoto	2006 toteutuma	2007 arvio	2008 arvio	2009 arvio
Aikuisten perusopetus				
tutkinto-opiskelijat	850	850	850	850
Aikuisten lukiokoulutus				
tutkinto-opiskelijat	7 588	7 500	7 000	7 000
aineopiskelijat	14 892	15 000	15 300	15 400
Ammatillinen peruskoulutus				
näyttöön valmistava koulutus, opiskelijat	13 094	13 290	13 800	14 500
aikuisille suunnattu opetussuunnitelmaan perustuva koulutus, opiskelijat	2 400	2 000	1 700	1 500
oppisopimuskoulutus, opiskelijat	14 500	18 100	16 600	15 050
suoritetut tutkinnot	6 840	7 600	8 000	8 200
Ammattitutkintoon tai erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus				
näyttöön valmistava koulutus, opiskelijat ¹	24 100	25 000	26 000	28 000
oppisopimuskoulutus, opiskelijat	22 085	22 204	23 420	23 000
suoritetut tutkinnot	13 000	15 000	16 000	16 000
Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutus				
amk-tutkinto, opiskelijat	18 000	18 000	18 000	18 000
ylempi amk-tutkinto, opiskelijat	1 050	2 100	2 600	3 200
amatilliset erikoistumisopinnot, opiskelijat	7 800	7 800	7 800	7 800
avoin ammattikorkeakoulu, opiskelijat	12 400	13 000	13 500	13 500
suoritetut amk-tutkinnot	4 300	4 400	4 400	4 400
suoritetut ylemmät amk-tutkinnot	180	150	850	850
Yliopistojen aikuiskoulutus				
erilliset maisteriohjelmat ja muuntokoulutus, opiskelijat	6 100	6 100	6 100	6 100
täydennyskoulutus, opiskelijat	95 000	95 000	95 000	95 000
avoin yliopisto, opiskelijat	89 000	89 000	89 000	89 000
Vapaan sivistystyön oppilaitokset²				
kansalaisopistot, opiskelijat	622 000	630 000	630 000	630 000
kansanopistot, opiskelijat	112 000	112 000	112 000	112 000
kesäyliopistot, opiskelijat	35 400	36 000	36 000	36 000
opintokeskukset, opiskelijat	192 200	193 000	192 000	192 000
liikunnan koulutuskeskukset, opiskelijat	79 300	80 000	80 000	82 600

1 Luvut kuvaavat tutkintotavoitteisen lisäkoulutuksen opiskelijoiden määrää - eivät valtionosuuden perusteena olevaa laskennallista opiskelijatyövuosien määrää.

2 Vapaan sivistystyön oppilaitosten opiskelijamäärän toteumatieto on vuodelta 2007.

TIEDE

Suomessa panostetaan tieteeseen. Koulutus-, tiede- ja teknologiapolitiikkaa on kehitetty pitkäjänteisesti kansallisen innovaatiojärjestelmän vahvistamiseksi. Tavoitteena on tiedon ja osaamisen vahvistaminen sekä tieteen kansainvälisen tason ja näkyvyyden lisääminen. Tutkimuksen kansainvälistä menestymistä tuetaan rahoittamalla korkeatasoista tutkimusta sekä edistämällä luovien tutkimusympäristöjen syntyä ja kehittymistä. Julkisella tutkimusrahoituksella vahvistetaan tieto- ja osaamis pohjaa, joiden varaan talouden kestävä kasvu ja Suomen henkinen ja aineellinen hyvinvointi rakentuvat.

Tiedepolitiikan tavoitteena on edistää tiedettä, turvata tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen laadun, vaikuttavuuden ja kansainvälistymisen myönteinen kehitys sekä kehittää tutkimusjärjestelmää entistä tehokkaammaksi ja tasapainoisemmaksi. Tieteellisen tutkimuksen kehittäminen perustuu valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan sekä tiede- ja teknologianeuvoston linjauksiin.

Tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikan periaatteista ja lainsäädännöstä päättää eduskunta. Valtioneuvosto ja ministeriöt sen osana vastaavat tiede- ja teknologiapolitiikan suunnittelusta ja toimeenpanosta. Opetusministeriön vastuulle kuuluvat muun muassa koulutusta ja tiedepolitiikkaa ja työ- ja elinkeinoministeriölle muun muassa elinkeino- ja teknologiapolitiikkaa koskevat asiat.

Tiede- ja teknologianeuvosto on keskeinen organisaatio tieteen, tekniikan ja tieteellisen koulutuksen edistämiseen liittyvissä kysymyksissä. Neuvosto käsittelee tiede- ja teknologiapolitiikan suunnitelmia ja ehdotuksia. Neuvostoon kuuluvat pääministeri puheenjohtajana, opetusministeri ja elinkeinoministeri varapuheenjohtajina sekä valtiovarainministeri ja enintään neljä muuta ministeriä. Neuvostossa on lisäksi tutkimuksen rahoittajaorganisaatioiden, yliopistojen, tutkimuslaitosten, elinkeinoelämän ja työntekijöiden edustus.

Opetusministeriön yhteyteen perustettiin vuonna 2007 valtion sektoritutkimuksen neuvottelukunta. Sen tehtävänä on suunnata valtion sektoritutkimusta sekä tukea ja vahvistaa sektoritutkimuksen yhteistyötä ministeriöiden ja eri hallinnonalojen välillä. Tavoitteena on lisätä sektoritutkimuksen suunnitelmallisuutta ja edistää tutkimustietoon perustuvaa päätöksentekoa kaikilla yhteiskuntapolitiikan osa-alueilla. Sektoritutkimuksella tarkoitetaan yhteis-

kunnallista ja poliittista päätöksentekoa tukevaa ja kehittävää tutkimustoimintaa.

Tutkimusjärjestelmän toimijat

Tutkimuspanostukset kasvussa

Vuonna 2006 tutkimus- ja kehittämistoimintaan panostettiin Suomessa lähes 5,8 miljardia euroa. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen osuus bruttokansantuotteesta oli vuonna 2006 3,45 prosenttia, millä Suomi on edelleen OECD-maiden kärkijoukossa. Vuoden 2007 menojen arvioidaan nousevan yli kuuteen miljardiin euroon.

Yrityssektorin osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta on 71 prosenttia. Yritysten T&K-panostuksista yli puolet tulee sähkö- ja elektroniikkateollisuudesta. Korkeakoulusektorin osuus menoista oli vajaa 19 %.

Suomalainen tieteellinen tutkimus on ollut tuloksellista. Suomen osuus koko maailman tutkimus- ja kehittämistoiminnasta on noin 0,6 prosenttia. Suomen osuus OECD-maiden tieteellisestä julkaisutuotannosta on noin 1 % ja suomalaisiin julkaisuihin viitattiin 13 % enemmän kuin OECD-maiden julkaisuihin keksimäärin.

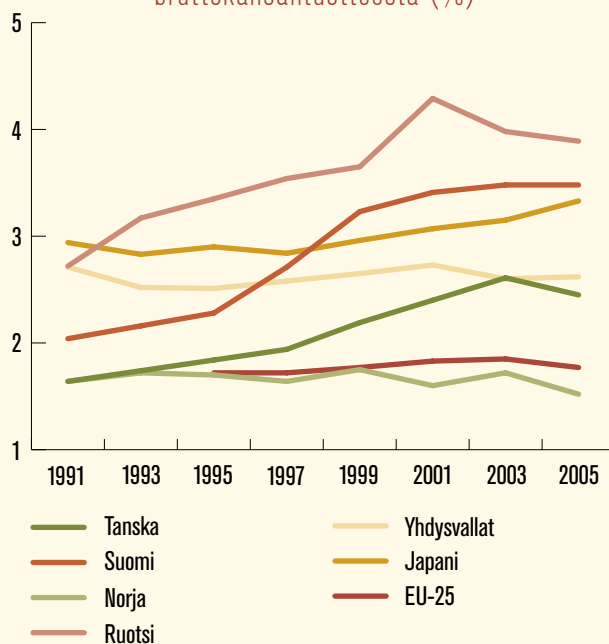
Viimeisten kymmenen vuoden aikana T&K-henkilöstön määrä on kasvanut 40 000:sta lähes 80 000:een. T&K-henkilöstön osuus koko työvoimasta on yli kaksi prosenttia, mikä on OECD-maiden korkein osuus.

Laatua vahvistetaan kansainvälisellä yhteistyöllä

Suomalaisen tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta vahvistetaan kansainvälisen yhteistyön avulla. Kansainvälistä yhteistyötä edistetään kaikilla tutkimusjärjestelmän tasoilla ja erityisesti johtavien tutkimusorganisaatioiden kanssa.

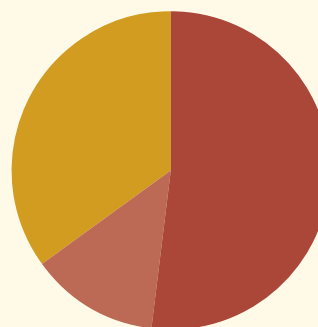
Suomi on mukana keskeisissä kansainvälisissä tutkimusyhteistyöelimissä ja organisaatioissa ja osallistuu aktiivisesti eurooppalaiseen tutkimusyhteistyöhön. Tutkijat ja tutkimusorganisaatiot ovat menestyneet hyvin EU:n tutkimuksen puiteohjelmissa. Suomi on mukana eurooppalaisen tutkimusalueen kehittämisessä muun muassa osallistumalla aktiivisesti kansallisten tutkimusohjelmien verkottamiseen.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot bruttokansantuotteesta (%)

Lähde: Tilastokeskus, Tiede- ja teknologiatilastot

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstö sektoreittain vuonna 2006

Yritykset	41 700
Julkinen sektori	10 300
Korkeakoulusektori	27 900
Yhteensä	79 900

Lähde: Tilastokeskus, Tiede- ja teknologiatilastot

Tutkimuksen laatua on vahvistettu painottamalla julkista kilpailtua tutkimusrahoitusta, joka kohdennetaan pääosin Suomen Akatemian ja Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskuksen (Tekes) kautta. Näiden tutkimuksen rahoittajaorganisaatioiden osuus julkisesta tutkimusrahoituksesta on yli 40 prosenttia.

Opetusministeriön hallinnonalalla toimiva Suomen Akademia on keskeinen tieteellisen tutkimuksen rahoittaja. Sen tehtävänä on nostaa suomalaisen tieteellisen tutkimuksen laatua ja arvostusta kilpailuun perustuvalla tutkimusrahoituksella. Pääosa Akatemian rahoituksesta kanavoituu yliopistoissa tehtävään tutkimukseen. Akademia rahoittaa muun muassa tutkimushankkeita, tutkimusohjelmia, tutkimuksen huippuyksiköitä, tutkimusvirkoja, tutkijankoulutusta sekä kansainvälistä yhteistyötä.

Tutkimus ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa

Ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus on pääosin työelämän tarpeista lähtevää soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä, joka kytkeytyy tavallisesti alueen elinkeinorakenteeseen ja sen kehittämiseen. Ammattikorkeakoulujen T&K-työn tulevana kehittämiskohteina ovat muun muassa T&K-työn niveltäminen opetukseen, T&K-työn perusedellytysten ja rahoitus pohjan vahvistaminen sekä ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja tutkimuslaitosten verkostoitumisen edistäminen.

Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämis-toiminta on laajentunut viime vuosina. EU:n rakennerahastot ovat ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön merkittävin rahoituslähde.

Yliopistojen tehtäviin kuuluu tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva ylin opetus mukaan lukien tutkijankoulutus. Tohtorintutkintoja voidaan suorittaa ainoastaan yliopistoissa.

Yliopistojen tutkimusrahoituksesta noin puolet tulee suoraan valtion budjetista. Sillä huolehditaan pääosin tutkimuksen perusedellytyksistä. Yliopistot päättävät itsenäisesti suoran budjettirahoituksen kohdentamisesta. Merkittävimmät ulkopuoliset tutkimusrahoituslähteet ovat Suomen Akademia ja Tekes. EU-rahoituksen osuus on noin 6 %

yliopistojen tutkimusrahoituksesta. Yliopistojen tutkimusmenot olivat noin 900 miljoonaa euroa vuonna 2006.

Tutkijankoulutusta ja -uraa kehitetään

Yliopistoissa tapahtuvaa tutkijankoulutusta vahvistettiin vuonna 1995 perustamalla tutkijakoulujärjestelmä. Järjestelmän keskeisinä tavoitteina ovat tutkijankoulutuksen laadun turvaaminen, väitöskirjatyöhön käytettävän ajan lyhentäminen sekä kansainvälisen yhteistyön lisääminen.

Tutkijakoulujen tehtävänä on antaa tutkijakoulutukseen osallistuville systemaattista opetusta ja ohjausta. Tutkijakouluissa opiskelu on päätoimista ja palkallista ja tavoitteena on saada väitöskirja valmiiksi neljässä vuodessa. Tutkijakouluja on 119. Noin 4000 jatko-opiskelijaa tekee päätoimisesti väitöskirjaa tutkijakouluissa. Tutkijakoulujen jatko-opiskelijoista noin 30 prosenttia väittelee alle 30-vuotiaina.

Suomessa kehitetään neliportaista tutkijanurajärjestelmää, jotta tohtorin tutkinnon jälkeisestä tutkijanurasta saataisiin nykyistä ennustettavampi ja houkuttelevampi. Järjestelmä mahdollistaa ammattimaiselle tutkijanuralle pääsemisen ja sillä etenemisen sekä turvaa laadukkaan ja riittävän tutkijakunnan koko tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän sekä yhteiskunnan tarpeisiin.

Tasa-arvo tutkimussektorilla

Suomessa on aktiivisesti edistetty tasa-arvoa kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Naiset ovat olleet enemmistönä yliopisto-opiskelijoissa 1970-luvulta lähtien. Naistohtoreiden määrä on tasaisesti noussut. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tohtorintutkinnon suorittaneiden naisten määrä on yli kolminkertaistunut.

Suomi on Euroopan unionin edelläkävijämaita naisten tutkijanuran kehittämisessä. Naisten määrä T&K-sektorilla on noussut tasaisesti. Vuonna 2006 runsas kolmasosa koko tutkimushenkilöstöstä ja noin puolet yliopistojen tutkimushenkilöstöstä oli naisia. Naisten osuus professoreista on Suomessa Euroopan unionin korkeimpia.

Tutkimuksen kirjasto- ja tietopalvelut

Opetusministeriö edistää tieteellisessä tutkimuksessa tarvittavia palveluja rahoittamalla tutkimuslaitteistojen ja tietoverkkojen kehittämistä ja ylläpitoa, tieteellistä laskentaa sekä tieteellisten kirjastojen toimintaa. Tieteen tietotekniikan keskus CSC on valtion omistama ja opetusministeriön hallinnoima tieteelliseen laskentaan ja verkkopalveluihin erikoistunut kansallinen asiantuntijaorganisaatio.

Tieteelliset kirjastot toimivat korkeakouluopetuksen, opiskelun ja tutkimuksen tukena. Tieteellisiä kirjastoja ovat yliopistojen kirjastot, ammattikorkeakoulujen kirjastot ja erikoiskirjastot.

Tutkimus- ja kehittämisrahoitus valtion talousarviossa vuonna 2007

	T&K- rahoitus	Osuus tutkimus- rahoituksesta
	milj. €	%
Yliopistot	446,4	25,8
Suomen Akatemia	275,8	15,9
Tekes	504,3	29,2
Valtion tutkimuslaitokset	282,0	16,3
Yliopistolliset keskussairaalat	48,7	2,8
Muu tutkimusrahoitus	172,7	10,0
Yhteensä	1 730,0	100,0

Lähde: Tilastokeskus, Tiede- ja teknologiatilastot

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti

Yliopistopaino

PL 4 (Vuorikatu 3 A)

00014 Helsingin Yliopisto

puhelin (09) 7010 2363 tai 7010 2366

faksi (09) 7010 23744

<http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/>

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

Opetusministeriön julkaisuja 2008:24

ISBN 978-952-485-549-5

ISBN 978-952-485-550-1 (PDF)

ISSN 1458-8110